

1 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 1 april

Sid.

Svar på interpellation av fröken Pehrsson (cp) om ökad utbildning av sjukgymnaster	3
Anslag under femte huvudtiteln:	
Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.	6
Bidrag till driften av barnstugor	11
Bidrag till kommunala familjedaghem	14
Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning	19
Hälsovårdsupplysning	22
Om anslag till kurs för tillsynsmän vid ungdomsvårdsskolor m. m.	28
Placering av ungdomsvårdsskoleelever i enskilda hem	29
Bidrag till Länkrörelsen m. m.	31
Statens arbetsklirik	33
Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade	35
Om ändrade bestämmelser för statsbidrag till omsorger om psykiskt utvecklingsstörda	37
Bidrag till De handikappades riksförbund	39
Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund	40
Arbetsmedicinska institutet	41
Om inrättande av en befattning som socialattaché i Tokyo	44
Bosättningslån till ensamstående	46
Den allmänna arbetsgivaravgiften	48
Om begränsning av stadsplanläggning till samhällsägda mark	56
Interpellation av herr Lindblad (fp) om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.	61
Meddelande ang. enkel fråga av herr Åkerlund (m) om information till allmänheten angående ändrad ränta på kvarstående skatt	66

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 1 april	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 5, ang. utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde	6
— nr 41, ang. bemyndigande att beställa viss utrustning till akademiska sjukhuset i Uppsala	48
— memorial nr 42, ang. överlämnande till allmänna beredningsutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner	48
Bevillningsutskottets betänkande nr 10, om den allmänna arbetsgivaravgiften	48
— nr 21, ang. trafikpolitiken	55
— nr 22, ang. tullklareringen av flygplan	55
— nr 23, ang. rätten till avdrag för reklam- och representationskostnader	55
— nr 24, ang. beskattningen av likvid för stormfälld skog	55
— nr 25, om ökad information till allmänheten i skattefrågor	55
Andra lagutskottets memorial nr 29, ang. överlämnande till statsutskottet av två till lagutskottet hänvisade motioner	55
Tredje lagutskottets utlåtande nr 21, om förbud mot avyttring till enskild av kommunägd mark	56
— nr 22, om begränsning av stadsplaneläggning till samhällsägda mark	56
— nr 24, ang. reglerna om personlig lämplighet för körkortsinnehav, m. m.	59

Onsdagen den 1 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollen för den 13, 17, 18, 19 och 20 nästlidne mars.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Svenungsson* för tiden den 1—den 17 april på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av virosis vore sjukskriven för tiden till och med sistnämnda dag.

Om ökad utbildning av sjukgymnaster

Herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet **CARLSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fröken *Pehrssons* (cp) interpellation om ökad utbildning av sjukgymnaster, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Fröken Pehrsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till en skyndsam utbyggnad av kapaciteten för utbildning av sjukgymnaster.

En betydande ökning av utbildningen har skett under senare hälften av 1960-talet. Det är emellertid angeläget att man ytterligare ökar utbildningskapaciteten. Enligt riktlinjerna i propositionen 73 år 1964 om utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster skall den fortsatta utbyggnaden av sjukgymnastutbildningen ske under kommunalt huvudmannaskap och med statsbidrag enligt för yrkesskola gällande grunder. Det ankommer därför på skolöverstyrelsen att fatta beslut om den avsedda ökningen.

Enligt vad jag inhämtat övervägs för närvarande inom skolöverstyrelsen att

anordna sjukgymnastutbildning på ytterligare orter. Ansökningar från sjukvårdshuvudmän, som är intresserade att starta sådan utbildning, föreligger.

Fröken **PEHRSSON** (cp):

Herr talman! Först vill jag tacka utbildningsministern för svaret. Jag vill gärna tolka det så att statsrådet är positivt inställd till ökad utbildning av sjukgymnaster.

Det råder för närvarande stor brist på sjukgymnaster, och många tjänster är vakanta. Till bilden hör att avgången av yrkesverksamma bland de yrkesutbildade gymnasterna är omfattande och att åtgärder för att ändra på detta förhållande är ytterst angelägna. Det är möjligt att den aktuella skattereformen kan medverka till detta.

Det måste också konstateras att ett väsentligt antal utländska sjukgymnaster fyllt många tjänster. Det är inte säkert att vi får behålla denna arbetskraft, och det är inte heller säkert att rekryteringen i fortsättningen kan bli stor från andra länder.

Huruvida den utbildning som riksdagen beslöt år 1964 blir av den omfattning som krävs för att fylla behovet av sjukgymnaster kan ifrågasättas. Jag noterar dock med tillfredsställelse att utbildning av sjukgymnaster kan komma att anordnas på ytterligare orter än för närvarande. Det är angeläget att de sjukvårdshuvudmän som önskar starta utbildning får möjlighet att göra detta.

När man bedömer det framtida behovet av sjukgymnaster bör man inte bara se på de tjänster som finns nu. Det är av stor vikt att verksamheten vidgas. Som jag framhöll i interpellationen är det angeläget såväl för den enskilde som för samhället att den väsentliga

Om ökad utbildning av sjukgymnaster

funktion som sjukgymnasterna fyller inom sjukvården kan upprätthållas i så stor utsträckning som behövs. Mot den bakgrunden måste man tillvarata de möjligheter till ökad utbildning som kan föreligga.

Jag blev litet förvånad över statsrådets svar, där det sägs att sjukvårdshuvudmännen skall stå för den framtida utbildningen. Det är ju sjukvårdshuvudmännen som närmast har kännedom om de stora problem bristen på sjukgymnaster har vållat. Varför utbildar då inte huvudmännen gymnaster så att behovet täcks, det kan man verkligen fråga sig. Förklaringen finns i propositionen 73 år 1964, som statsrådet nämner i sitt svar. Där läser jag:

”Sjukgymnastutbildningen måste baseras på fullt utvecklad regionsjukvård enligt regionsjukvårdsplanen för att undervisningen skall kunna täcka hela verksamhetsområdet.

Sjukgymnastutbildningen fordrar tillgång på lärare med akademisk kompetens och institutioner för teoretisk undervisning, bl. a. i anatomi och fysiologi.

Den praktiska undervisningen skall inlemmas i den ordinarie sjukhusorganisationen och antalet elever avpassas efter patientunderlaget.

Sjukgymnastutbildningen kräver tillgång på väl utbyggda rehabiliteringsavdelningar baserade på bl. a. omfattande och varierande industriell verksamhet på platsen.

Koncentrering av utbildningen till färre institut innebär, att dessa kan få större stab av fast anställda lärare och undervisningen därigenom kan förbättras.

Liksom all annan högre utbildning bör sjukgymnastutbildningen vara förenad med vetenskaplig forskning på läroanstalterna.”

Läser man detta förstår man begränsningen av utbildningen. Det är inte alla huvudmän som har möjlighet att bygga ut denna utbildning. Den skall först begränsas till regionsjukhus och dess om-

råde, och då blir det inte så många huvudmän som har möjlighet härtill.

Det anfördes vidare i propositionen år 1964 att orter som Örebro och Linköping, som ju har regionsjukvård, då av olika anledningar inte var lämpliga att ge denna utbildning. Det var en ytterligare begränsning.

Det framhölls vidare i propositionen 73 år 1964 att frågan om ytterligare utbildning på andra orter än de som då var aktuella — Lund, Stockholm och Göteborg — lämnades öppen. Jag vill därför fråga statsrådet om det har skett någon ytterligare utbildning på andra orter än dessa tre uppräknade och i så fall med hur stor kapacitet.

Herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Jag vill bara understryka vad jag nämnde i mitt första svar, att det är angeläget med en ytterligare ökning av utbildningskapaciteten. Detta har också markerats från centralt håll, och jag är personligen övertygad om att huvudmännen kommer att följa upp dessa intentioner.

Jag vill därutöver komplettera mitt svar på en punkt, nämligen med att erinra om att U 68 kommer att göra en bedömning av utbildningsbehovet inom hela vårdsektorn och inriktningen av denna utbildning. Därvid kommer också sjukgymnastutbildningen automatiskt in i bilden. Den mera långsiktiga problematiken, som fröken Pehrsson också var inne på i sitt inlägg, får alltså bedömas i detta sammanhang.

Fröken PEHRSSON (cp):

Herr talman! Jag tackar för detta ytterligare förtydligande och anser det positivt när statsrådet säger att U 68 skall undersöka möjligheterna att bygga ut även sjukgymnastutbildningen. Det är enligt min mening också viktigt att landstingen, som är huvudmän för sjukvården, får kännedom om vilka möjligheter som finns att bygga ut utbildningen av sjukgymnaster.

I propositionen 73 år 1964 framhöll dåvarande departementschefen: "Om efter hand förutsättningar för anordnande av den arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildning på andra orter än de nyss angivna visar sig finnas och behov av en ökad utbildningskapacitet konstateras, skall givetvis hinder inte föreligga för Kungl. Maj:t att medge statsbidrag till sådan utbildning." Med denna skrivning i propositionen och statsrådets positiva uttalande här hoppas jag att vi kan förvänta en ytterligare utbildning av sjukgymnaster.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! När 1964 års proposition om utbildning av sjukgymnaster och arbetsterapeuter framlades rörde sig diskussionen i ganska hög grad om huruvida, såsom tidigare hade gällt, studentexamen skulle fordras för sjukgymnastutbildning. Jag vet av erfarenhet att inte ens en mycket god studentexamen tidigare räckte för att komma in på de två eller tre utbildningsanstalter som då fanns. Men genom 1964 års riksdagsbeslut fastställdes att grundskolan skulle vara tillräcklig grund för sjukgymnastutbildning.

Jag vill nu fråga undervisningsminister Ingvar Carlsson hur utvecklingen har varit på detta område. Jag vet att det de första åren efter 1964 års riksdagsbeslut var så många med gymnasial utbildning och även akademiska examina som sökte till sjukgymnastutbildning att sökande med enbart grundskola inte kunde göra sig gällande. Sedermera har det införts ett visst kvoteringsystem för de inträdessökande. Hur har detta utfallit? Har det uppstått några problem när det gällt att undervisa elever med så olika grundutbildning? Har sjukgymnaster med enbart grundskola som utgångspunkt i sin praktiska verksamhet sedan visat sig jämgoda med övriga sjukgymnaster eller har det märkts någon skillnad i kvalitet mellan de olika kategorierna?

Om ökad utbildning av sjukgymnaster

Herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Enligt de uppgifter jag har tillgängliga är det mycket få som med enbart grundskola som bakgrund har genomgått denna utbildning — kanske färre än vad man hade anledning att hoppas på och räkna med. Jag vill emellertid hänvisa till att U 68 får bedöma de praktiska erfarenheter man nu har vunnit och utifrån dem dra upp riktlinjer för den framtida utvecklingen på detta område.

I detta sammanhang vill jag också peka på den försöksverksamhet som främst när det gäller socionom- och medicinarutbildningen föreslås äga rum med något ändrad inträdeskompetens jämfört med vad som för närvarande gäller.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåg anvisande av förslagsanslag till Täckning av merkostnader för bidrag till sjukförsäkringen, till statsutskottet och i övrigt till lagutskottet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåg anvisande av förslagsanslag till folkpensioner, till statsutskottet och i övrigt till lagutskottet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, med förslag till ny organisation av läkemedelsförsörjningen m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåg författningsförslagen, till lagutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Ang. bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkanden nr 28—30, första lagutskottets utlåtanden nr 15, 21 och 22, andra lagutskottets utlåtanden nr 17, 18, 20 och 21, tredje lagutskottets utlåtande nr 23 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, 3, 10 och 12.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 8***Ang. bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

1. godkänna den i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 januari 1970 förordade ändringen i grunderna för bostadstillägg för barnfamiljer att gälla från och med den 1 januari 1971,
2. till Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 415 000 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade bland annat förordat, att inkomstgränsen för oreducerade bostadstillägg skulle uppjusteras från och med den 1 januari 1971. Förslaget innebure, att oreducerade bostadstillägg som nu utginge upp till en beskattningsbar inkomst på 7 200 kronor, motsvarande en årsinkomst av ca 17 000 kronor, komme att utgå upp till en beskattningsbar inkomst på 8 000 kronor, vilket motsvarade en årsinkomst av cirka 18 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 48, av herr *Högström m. fl.*, och II: 55, av herr *Bergman m. fl.*, i vad avsåge anhallan

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam utredning angående en utbyggnad av systemet för bostadstillägg till att omfatta även ensamstående och familjer utan barn under 16 år,

2. att riksdagen måtte besluta, att den övre hyresgränsen för de statsbidragsberättigade kommunala bostadstilläggen skulle slopas,

dels de likalydande motionerna I: 76, av fru *Olsson, Elvy, m. fl.*, och II: 92, av fru *Nilsson m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser, att vid inkomstprövning för bostadstillägg för barnfamiljer den fastställda beskattningsbara inkomsten ökades med 10 procent av den behållna förmögenhet som överstege 30 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 147, av fröken *Pehrsson* och herr *Andreasson*, samt II: 161, av herr *Larsson* i Öskevik *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser, att det särskilda bostadstillägget för barnfamiljer med höga bostadskostnader gjordes statligt och i sin helhet finansierades av staten,

dels de likalydande motionerna I: 467, av herr *Helén m. fl.*, och II: 533, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte uttala, att en utvidgning av de bostadssociala stödåtgärderna till att omfatta alla lägre inkomsttagare borde prövas,

dels de likalydande motionerna I: 477, av herr *Werner*, och II: 545, av fru *Ryding m. fl.*, vari föreslagits,

att riksdagen — med ändring av nu gällande regler för bostadstillägget — skulle besluta att från och med den 1

Ang. bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

januari 1971 fastställa en årsinkomst av 20 000 kronor, från vilken inkomstgräns avtrappningen av bostadstillägget skulle inträda,

att riksdagen — med ändring av nu gällande regler för bostadstillägget — skulle besluta, att sådant skulle kunna utgå till familjer med barn upp till 18 års ålder, vilka på grund av studier icke hade egen inkomst, samt

att riksdagen skulle besluta anvisa ett förslagsanslag till Bostadstillägg för barnfamiljer för budgetåret 1970/71 av 450 000 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 649, av herr *Dahlberg m. fl.*, och II: 756, av herr *Gadd m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle framhålla nödvändigheten av att åtgärder vidtoges för att personer som levde under äktenskapsliknande förhållanden i fortsättningen skulle behandlas som gifta vad bostadstilläggen beträffade,

dels de likalydande motionerna I: 653, av herr *Geijer, Arne*, och herr *Johansson, Knut*, samt II: 770, av herr *Johansson* i Ljunby *m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av nuvarande regler för bostadsstödet i syfte att ytterligare utjämna boendekostnaderna för familjer med låga inkomster,

dels de likalydande motionerna I: 669, av fru *Lundblad, Margit, m. fl.*, och II: 804, av fru *Skantz m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad som i motionerna anförts om statsbidrag till kommunala bostadstillägg,

dels ock motionen II: 784, av herr *Lindkvist m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av och förslag till sådan ändring i kungörelsen den 28 maj 1968, nr 425, att de i motionen redovisade effekterna för familjer med 1 eller 2 barn under 16 år eliminerades.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte i anledning av motionerna II: 784, I: 649 och II: 756, I: 653 och II: 770, I: 48 och II: 55 och I: 467 och II: 533 samt med avslag å motionerna I: 477 och II: 545, de sex sistnämnda såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anført om en översyn av bestämmelserna för bostadstillägg,

2. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 669 och II: 804 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anført om statsbidrag för kommunalt bostadstillägg som avsåge retroaktivt debiterade boendekostnader,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 147 och II: 161,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 76 och II: 92,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 477 och II: 545, de nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, godkänna den förordade ändringen i grunderna för bostadstillägg för barnfamiljer att gälla från och med den 1 januari 1971,

6. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 477 och II: 545, de nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 415 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1, beträffande *finansieringen*, av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Kaijser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Wikström* (fp) och *Eliasson* i Sundborn (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wen-*

Ang. bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

nerfors (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 147 och II: 161 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförst;

2, beträffande *förmögenhetsprövningen*, av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Kaijser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Wikström* (fp) och *Eliasson* i Sundborn (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 76 och II: 92 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförst om förmögenhetsreglerna i bestämmelserna om bostadstillägg.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! Genom beslut av 1968 års riksdag omkonstruerades de gamla familjebostadsbidragen till bostadstillägg för barnfamiljer. Beslutet innebar bl. a. att barnfamiljer, som hyr lägenheter med höga hyror, kan erhålla ett kommunalt bostadstillägg, om kommunerna beslutar så. Kommunerna erhåller då statsbidrag med 50 procent av sina kostnader.

Motionärer och reservanter anser att det är principiellt felaktigt att vältra över en del av barnstödet på kommunerna. Det bör åligga staten att svara för detta. Systemet medför också mycket administrativt arbete för kommunerna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Den andra reservationen under p. 8 tar upp förmögenhetsprövningen för bostadstilläggen. Vi motionärer och reser-

vanter finner det helt i sin ordning att det skall tas hänsyn till förmögenhet av viss storleksordning, men vi finner det helt orimligt att 20 procent av förmögenheter, som i dag överstiger 30 000 kronor, läggs till den beskattningsbara inkomsten. Att förmögenhetsgränsen nu enligt förslag i proposition nr 65 kommer att höjas till 50 000 kronor förändrar ingenting i sak; principen är densamma och lika oacceptabel. Om man därtill betänker vad föredragande statsrådet skriver om anledningen till höjningen av förmögenhetsgränsen, nämligen höjningen av fastighetstaxeringsvärdena, som för villafastigheter uppgår till 36 procent och för jordbruksfastigheter till 31 procent i genomsnitt, då förstår man att den behållna förmögenheten snabbt kommer att stiga. Den ekonomiska standarden för flera av dessa familjer kommer emellertid fortfarande att vara lika låg.

Det brukar anföras att samma procentsats tillämpas när det gäller inkomstprövning för studiemedel. Jag anser inte detta vara något försvar. Principen är lika felaktig även i detta fall. När det gäller vissa förmåner för pensionärer, t. ex. hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg, tillämpas en lägre procentsats, nämligen 10 procent. Vi finner detta mera rimligt och har svårt att förstå varför bedömningen skall vara så olika vad gäller barnfamiljernas bostadstillägg och förmåner för pensionärer.

Herr talman! Jag yrkar bifall även till reservation 2.

Herr **KAIJSER** (m):

Herr talman! Till detta mycket omfattande utskottsutlåtande är fogat en hel rad reservationer. De rör i allmänhet detaljfrågor.

Beträffande reservationerna 1 och 2 vid denna punkt har jag i stort sett endast att instämma i vad fru Olsson nyss sade. Vi tycker också att den omfördelning av ekonomiska resurser som

Ang. bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

äger rum med hjälp av skattefinansierade bidrag principiellt bör åvila staten. De utgifter som kommunerna här skulle stå för beräknades, när denna form av bidrag beslöts, uppgå till ungefär 10 miljoner kronor per år. Det hela skulle kosta cirka 20 miljoner kronor, varav 10 miljoner föll på staten och 10 på kommunerna. Enligt vår mening är det i princip riktigt att staten skall stå för dessa kostnader.

Även beträffande den andra reservationen kan jag i stort sett instämma i vad fru Olsson nyss sade. Vi tycker att det är egendomligt att 20 procent av förmögenheten skall beräknas som inkomst vid de här understödsåtgärderna, medan man bara behöver ta upp 10 procent vid beräkningen av hustrutillägg och kommunala bostadstillägg till folkpensionen och vid beräkning av pensionerna för de s. k. övergångsänkorna, som vi diskuterade för några veckor sedan.

Det förefaller oss riktigast att samma beräkningsgrund skall gälla i båda fallen. Jag vill därför också yrka bifall till reservation 2 vid denna punkt.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Varje år när femte huvudtiteln behandlas föreligger rätt olika meningar, och det finns rader av reservationer, som i regel innehåller önskemål om större anslag än vad utskottsmajoriteten har ansett det vara möjligt att för tillfället tillstyrka. Vi har också nu en rad sådana reservationer. Beträffande en del reservationer är det inte så stor skillnad mellan vad majoriteten och oppositionen anför, men oppositionen har tydligen sökt att synbart få fram meningsskiljaktigheter, som i regel är ganska små.

När det nu gäller bostadstilläggen vill oppositionen gå utöver vad regeringen har föreslagit och vad majoriteten i statsutskottet har tillstyrkt. Utskottet har emellertid begärt en översyn av bestämmelserna om bostadstillägg för

barnfamiljer, bl. a. i syfte att undersöka möjligheten att lämna bidrag även till övriga grupper med svag betalningsförmåga. Utskottet är enigt om att en sådan översyn bör komma till stånd.

I ett par reservationer vid denna punkt återkommer kravet att finansieringen av de kommunala bostadstilläggen helt skall ankomma på staten. Reservationerna begär också att den förmögenhetsandel som skall läggas till inkomsten skall vara 10 procent och inte som nu 20 procent.

När det gäller finansieringsfrågan har utskottet ansett att det inte är mer än riktigt att kommunerna bidrar till kostnaderna för ett hyresanknutet stöd bl. a. av det skälet att kommunala beslut och kommunala initiativ kan påverka hyresnivån i kommunen.

När det gäller förmögenhetsregeln sägs i reservationen att den procentandel som skall läggas till inkomsten bör vara densamma som gäller för de kommunala bostadstilläggen för pensionärer, d. v. s. 10 procent. Man kan emellertid med samma rätt hävda att samma regler bör tillämpas som för det inkomstprövade tillägget inom studiehjälp, d. v. s. en ökning med 20 procent. Studiestödet har som bekant inte tillkommit enbart av utbildningspolitiska skäl utan också av familjepolitiska skäl. Det finns alltså en gemensam nämnare mellan bostadstillägget och studiestödet, vilket framträder inte minst när barnet fyllt 16 år.

Vidare har inträffat, vilket bör nämnas i detta sammanhang, att Kungl. Maj:t i proposition nr 65 efter utskottets behandling av detta ärende föreslagit att förmögenhetsgränsen i detta avseende skall höjas från nuvarande 30 000 till 50 000 kronor. Fru Olsson var inte nöjd med detta. Hon ansåg att det även med denna höjning skulle bli en viss nackdel för dem som man här pratar för. Men endast i de fall att det finns en förmögenhet över 50 000 kronor har denna regel någon betydelse i framtiden.

Ang. bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru OLSSON, ELVY, (cp):

Herr talman! Utskottets talesman sade att det varje år avgetts reservationer vid behandlingen av den huvudtitel det här gäller. Det är riktigt, och det är kanske inte heller så underligt att vi har olika bedömning.

Han sade också att det många gånger inte förelåg så stora skillnader mellan reservationerna och utskottets förslag. Men det föreligger ju ändå principiella skillnader. Vi ser här olika på principen om staten skall ta hand om stödet till barnfamiljerna eller om kommunerna skall hjälpa till, och vi ser olika på principen om procentsatsen.

Det är riktigt att samma procentsats råder i fråga om studiestödet — och jag nämnde det också — men jag finner det ändå lika orimligt att så är fallet. Jag kan inte finna någon förklaring till — och herr Birger Andersson gav inte heller någon sådan förklaring — att vi har olika bedömning när det gäller stödet till barnfamiljerna och stödet till pensionärerna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 och 2, vidare särskilt rörande vardera mom. 3 och 4 samt därefter särskilt avseende mom. 5 och 6.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i mom. 1 och 2.

Därpå gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propo-

sitionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru Olsson, Elvy, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 8 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru Olsson, Elvy, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 52.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående mom. 4 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru Olsson, Elvy, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes

en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 8 mom. 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition änyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson, Elvy*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 51.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i mom. 5 och 6.

Punkterna 9—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12

Ang. bidrag till driften av barnstugor

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

1. godkänna den i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 januari 1970 förordade ändringen i grunderna för bidrag till driften av barnstugor,

2. till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 77 000 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att statsbidragen till barnstugor skulle höjas

Ang. bidrag till driften av barnstugor från och med den 1 juli 1970. Driftbidraget till daghem borde enligt förslaget höjas med 1 200 kronor per plats, d. v. s. från nuvarande 1 600 kronor till 2 800 kronor per plats och år. För fritidshemmen föresloges en höjning med 900 kronor till 1 500 kronor per plats och år. Årskostnaden för höjningen hade beräknats till cirka 50 miljoner kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 203, av herr *Werner*, och II: 230, av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels de likalydande motionerna I: 290, av fru *Landberg m. fl.*, och II: 322, av fru *Sigurdson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av formerna för och konstruktionen av statens driftbidrag till barnstugorna,

dels de likalydande motionerna I: 462, av herr *Blomquist m. fl.*, samt II: 544, av herrar *Regnéll* och *Nordstrandh*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om att förslag till särskilda statsbidragsbestämmelser avseende driften av barnstugor i städer med universitet och universitetsfilialer snarast måtte föreläggas riksdagen,

dels ock de likalydande motionerna I: 642, av herr *Alexanderson*, och II: 803, av herr *Romanus m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att förslag snarast måtte framläggas till sådan ändring av reglerna för bidrag till driften av barnstugor, att ökat stöd gäves åt kommuner som i förhållande till sitt skatteunderlag hade särskilt stort behov av barntillsynsplatser.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 203 och II: 230 i vad avsåge

Ang. bidrag till driften av barnstugor

uttalande om en successiv höjning av driftdraget till barnstugorna,

2. att riksdagen måtte

a. avslå motionerna I: 462 och II: 544 samt I: 642 och II: 803,

b. som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anfört i anledning av motionerna I: 290 och II: 322,

3. att riksdagen måtte godkänna den i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 januari 1970 förordade ändringen i grunderna för bidrag till driften av barnstugor,

4. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 203 och II: 230, de nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 77 000 000 kronor.

Reservation hade anförts, beträffande särskilda statsbidragsregler för universitetsorter, av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Kajser* (m) och *Wikström* (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 290 och II: 322, I: 462 och II: 544 samt I: 642 och II: 803 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om en översyn av statsbidragsreglerna för driften av barnstugor.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Tredje avdelningens ärade ordförande har redan konstaterat att det finns ett stort antal reservationer under det här utskottsutlåtandet, och han drar därav den slutsatsen att det är ett uttryck för oppositionens behov av att konstruera motsättningar. Jag tror att det är en något förenklad beskrivning av de former under vilka vi

är hänvisade att arbeta här i riksdagen. Reservationen är ju den form som oppositionen har att använda sig av när den vill ge uttryck för andra meningar än de som omfattas av utskottets majoritet. Jag har emellertid uppfattat det stora antalet reservationer som en anledning för oss att försöka fatta oss kort, och på de punkter där jag ämnar yttra mig vill jag försöka begränsa mig så långt det nu är möjligt.

I reservationen vid den här punkten, som gäller driften av barnstugor, begärs en översyn av statsbidragsreglerna med speciell tanke på städer med universitet och universitetsfilialer. Behovet av barntillsynsplatser blir ju på sådana orter onormalt stort i förhållande till den bofasta befolkningens skattekraft och möjligheter att tillhandahålla det antal platser för barntillsyn som krävs.

Behovet av barntillsyn på universitetsorterna har under senare år vuxit mycket snabbt. Kommunerna har i många fall svårt att tillgodose denna efterfrågan. Samtidigt gäller det här ett klientel som i stor utsträckning lämnar universitetsorterna efter fullgjorda studier och inte tillför de kommuner som det är fråga om några nämnvärda skatteinkomster. Nu kan det förstås sägas att dessa kommuner har varit angelägna att få insitutionerna förlagda inom sina gränser och att de då också bör svara för de åtaganden som detta kan föra med sig. Detta resonemang kan vara riktigt, men förhållandena kan också medföra konsekvenser som inte är rimliga eller önskvärda. Det kan t. ex. medföra att de gifta kvinnliga studenterna kan få särskilt stora svårigheter att fullfölja sina studier och att barntillsynen i kommunen kan bli lidande i största allmänhet. Vi som står för denna reservation anser därför att en översyn av statsbidragsreglerna med hänsyn till dessa förhållanden bör ske och att detta bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Bohman m. fl.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Även på denna punkt vill jag i huvudsak instämma med den föregående talaren.

Också vi anser att starka skäl talar för att man vid fastställandet av de regler som man ämnar utarbeta för statsbidrag till anläggning och drift av barnstugor bör ta särskild hänsyn till förhållandena i de städer som har universitet eller universitetsfilialer eller som på annat sätt är rikligt försedda med utbildningsanstalter som drar till sig unga människor från många andra kommuner. Herr Jacobsson har redan i huvudsak anfört de synpunkter som man kan ha i denna fråga.

Det har uppfattats som principiellt riktigt att barntillsynen är en kommunal angelägenhet. Gentemot detta kan anföras att staten genom det statsbidrag som har utgått både till anläggnings- och driftkostnader för barnstugeverksamheten har demonstrerat sitt intresse för denna verksamhet.

Det har sagts att studentfamiljerna på grund av det stora antal fall då båda föräldrarna studerar eller arbetar i särskilt hög grad har behov av barntillsyn. Herr Jacobsson antydde nyss vilka verkningar som kan uppstå om inte behovet av barntillsyn för särskilt de studerande mödrarna tillgodoses.

Det har från vissa håll gjorts gällande att studenterna har blivit i särskilt hög grad tillgodosedda, vilket skulle ha lett till att andra grupper, som också är i behov av barnstugeplatser, inte i samma utsträckning har fått sina behov tillgodosedda; studenterna skulle med andra ord ha prioriterats.

Avsikten med de regler som tillskapas i detta sammanhang bör vara att någon prioritering av studenterna inte sker utan att möjligheterna att anordna barntillsyn, vid barnstugor eller på annat sätt, förbättras för berörda kommuner på ett sådant sätt att det särskilda behov som bl. a. kommuner med universitet och universitetsfilialer obestridligen har kan bli tillgodosett.

Ang. bidrag till driften av barnstugor

Med dessa ord ber jag också, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid punkten 12.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Kaijser började med att säga att han kunde i stort sett instämma med vad herr Per Jacobsson hade anfört. Jag kan instämma med herr Jacobsson på en punkt, nämligen när han sade att vi skall försöka begränsa debatten.

I de direktiv som utfärdats till 1968 års barnstugeutredning sägs att frågor som rör finansieringen av barnstugornas verksamhet skall tas upp till behandling i särskild ordning.

Utskottet har också i sitt yttrande begärt att riksdagen skall få tillfälle att samtidigt ta ställning till såväl den framtida organisatoriska utformningen av barnstugornas verksamhet som finansieringsfrågorna.

I reservationen till utskottets utlåtande framhålls att vid de överväganden som sker beträffande finansieringen skall beaktas att kommuner med universitet och universitetsfilialer har ett i förhållande till andra orter mycket stort behov av barnstugeplatser och därmed också mycket dryga kostnader.

Reservanterna vill således införa ett högre statsbidrag för daghemsplatser i universitetsorterna. De facto innebär detta att studenterna och deras barn behandlas förmånligare än någon annan grupp i samhället när det gäller barntillsynen. Med samma rätt, eller kanske till och med med större rätt, skulle kunna hävdas att kommuner med många ensamstående föräldrar skulle behöva ett högre statsbidrag än andra kommuner. Man kan även hitta andra grupper utan att behöva leta alltför länge. Utskottsmajoriteten anser att ett statsbidrag av denna typ måste utgå enligt samma regler till alla, oberoende av vilken grupp i samhället som skall tillgodogöra sig barntillsynen.

Herr talman! Med det anförda ber jag

Ang. bidrag till kommunala familjedaghem

att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående vardera mom. 1 och 2 samt därefter särskilt rörande mom. 3 och 4.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 12 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu

votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 41.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i mom. 3 och 4.

Punkten 13**Ang. bidrag till kommunala familjedaghem**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 71, av herrar *Helén* och *Bengtson*, samt II: 87, av herr *Hedlund* och herr *Gustafson* i Göteborg, varit yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana omändrade bestämmelser för statsbidrag till kommunal familjedaghemsvksamhet

1. att nu gällande kvotregel, som begränsade bidragsrätten till att gälla när den organiserade barntillsynen i kommunen uppnått viss omfattning uttryckt i platser per antal invånare i kommunen, utginge, samt

2. att nu gällande balansregel uppmjukades i enlighet med vad i motionerna anförts så att statsbidrag till familjedaghem utginge högst för det antal familjedaghemplatser som motsvarade dubbla antalet statsbidragsberättigade barnstugeplatser i kommunen,

dels de likalydande motionerna I: 353, av herr *Kaijser*, och II: 400, av herr *Åkerlind*, vari anhållits, att 2 § i Kungl. Maj:ts kungörelse den 10 maj 1968 (nr 236) om statsbidrag till kommunal familjedaghemsvksamhet måtte få i

Ang. bidrag till kommunala familjedaghem

motionerna angiven lydelse, vilket förslag avsåge, att den s. k. balansregeln skulle utgå.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 71 och II: 87 i vad avsåge slopande av den s. k. kvotregeln,

2. att riksdagen måtte

a. avslå motionerna I: 71 och II: 87 i vad avsåge uppmjukning av den s. k. balansregeln,

b. avslå motionerna I: 353 och II: 400 om slopande av den s. k. balansregeln,

3. att riksdagen måtte till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kronor.

Vid punkten hade avgivits tre särskilda, med 4, 5 a och 5 b betecknade reservationer.

I reservationen 4, beträffande *kvotregeln*, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Bengtson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Wikström* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 71 och II: 87, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anför om slopande av den s. k. kvotregeln.

I reservationen 5 a, beträffande *balansregeln*, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Bengtson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Wikström* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hem-

ställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 71 och II: 87, såvitt nu vore i fråga, samt i anledning av motionerna I: 353 och II: 400 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anför om en uppmjukning av balansregeln.

I reservationen 5 b, beträffande *balansregeln*, hade herr *Kaijer* (m) ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 353 och II: 400 samt i anledning av motionerna I: 71 och II: 87, de två sistnämnda såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anför om slopande av den s. k. balansregeln.

Fru OLSSON, ELVY, (cp):

Herr talman! Man kan mäta graden av standard på olika sätt. I flera avseenden har vi hög standard, men i andra situationer är den betydligt lägre. Vi har låg standard när det gäller vårt sätt att klara barntillsynen kvantitativt. Standarden är nämligen låg när det finns 300 000 à 400 000 barn under tio år som behöver tillsyn i barnstuga eller fritidshem och vi har platser för 17—18 procent. I en sådan situation måste många provisorier tillgripas för att vi skall klara av problemen — provisorier som kan vara till skada för barnen och som måste slita på föräldrarna. Den allvarligaste situationen uppstår naturligtvis när barnen är helt utan tillsyn då föräldrarna förvärvsarbetsbetar, och vi har i dag flera tusen barn som är det. Jag upprepar att det är allvarligt och att det är en skamfläck att sådant får förekomma.

Varför har vi då kommit i detta läge? Bristande planering, bristande ansvarskänsla och brister när det gäller förutse att allt flera mödrar både önskar och är tvingade att förvärvsarbetsbeta har bidragit till att skapa denna situation.

Ang. bidrag till kommunala familjedaghem

Barntillsynen är en kommunal angelägenhet, säger man. Hur skall då staten påverka de kommunala besluten? Jag är väl medveten om att det finns kommuner som visat ett alltför litet intresse för barntillsynen, men staten har också gjort mycket litet för att stimulera till utbyggnad. Först under senare år, när läget blivit ytterst prekärt, har bidraget ökat. De höjningar som nu föreslås i driftbidrag till daghem och fritidshem är mycket angelägna och mycket välkomna. Men även om det blir mera stimulans åt kommunerna vet vi att det kommer att ta oerhört lång tid att bygga i kapp behovet — om vi någonsin kommer att göra det. Därför måste vi även satsa på andra lösningar, nämligen familjedaghem. Man kan säga att statsmakterna under många år missade chansen att genom organiserad familjedaghemsvärksamhet, där det också skulle kunna ställas kvalitativa krav, öka det samlade platsantalet för barntillsyn. De missade både den kvantitativa utbyggnaden och den kvalitativa förbättringen genom att ej bevilja statsbidrag.

Så vaknade regeringen till sist efter många påtryckningar, och nu utgår i princip statsbidrag. Men statsbidragsbestämmelserna är omgärdade med svåra hinder, och många kommuner märker när formulären till statsbidragsansökan skall fyllas i, att det inte blir som man hade tänkt sig, att det inte blir några bidrag på grund av den kvotregel och den balansregel som gäller.

Kvotregeln innebär, som vi vet, att man först måste uppnå ett visst antal tillsynsplatser i förhållande till invånarantalet och att statsbidrag endast utgår till platser som överstiger en sådan gräns. Balansregeln innebär att i kommuner med mer än 10 000 invånare bidrag ej utgår till fler familjedaghemplatser än som motsvarar antalet statsbidragsberättigade barnstugeplatser i kommunen.

Vi önskar att kvotregeln avskaffas och att balansregeln mjukas upp så att

antalet familjedaghemplatser skall vara dubbelt så stort som antalet barnstugeplatser. Vi tror inte att detta på något sätt skulle påverka intresset för utbyggnaden av barnstugorna. Vi anser att läget i dag är så allvarligt — ty det är allvarligt när så många barn saknar tillsyn — att alla möjligheter måste samordnas. Det är bara halvgjort arbete att införa statsbidragsbestämmelser när man också sätter upp villkor som motverkar utbyggnaden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 5 a.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! De förslag till ökade driftbidrag, som nu har lagts fram, är välkomna och behövs. Men samtidigt stiger kostnaderna. När vi kanske börjar närma oss en årlig driftkostnad på 10 000 kronor per barn — som det i vissa fall kan bli, enligt vad som har sagts — är kostnaderna så avsevärda för kommunerna, även om man tar hänsyn till de ökade statliga driftbidrag som kommer att utgå, att det alltjämt blir mycket svårt att få barnstugeverksamheten utbyggd på ett sådant sätt att den kommer att tillgodose efterfrågan och behov. Jag tror därför att det är mycket angeläget att man också söker andra och billigare lösningar i den mån som detta kan vara en framkomlig väg.

Den punkt som vi nu behandlar gäller ju bidrag till kommunala familjedaghem. Såsom redan är sagt berörs här dels kvotreglerna, dels den s. k. balansregeln. Vi som står för reservationerna 5 a och b vid denna punkt anser att kvotregeln bör slopas och balansregeln bör mjukas upp. Dessa synpunkter har vi framfört tidigare, senast de två föregående åren, och vi återkommer även i år med samma yrkande, då vi är övertygade om att det har mycket starka skäl för sig.

Statsbidragsrätt för kommunala familjedaghem föreligger ju — såsom re-

Ang. bidrag till kommunala familjedaghem

dan har påpekats — endast om kommunens organiserade barntillsyn genom både barnstugor och familjedaghem har en viss omfattning, uttryckt i platser per antal innevånare i kommunen. Jag skall inte närmare redogöra för hur denna regel fungerar, men i många fall vågar man nog göra gällande att bestämmelserna motverkar sitt eget syfte. Det innersta syftet är ju att insatserna för en organiserad barntillsyn skall stimuleras. Detta borde innebära att man får möjlighet att använda de metoder som bäst lämpar sig med hänsyn till de skiftande lokala förhållandena. Det är inte möjligt med de regler som för närvarande gäller. Detta innebär att vissa kommuner under överskådlig tid inte kan tillgodogöra sig någon statlig stimulans till familjedaghem.

Vi har också den s. k. balansregeln som innebär att i kommuner med mer än 10 000 innevånare bidrag inte utgår för fler familjedaghemplatser än vad som motsvarar antalet statsbidragsberättigade barnstugeplatser i kommunen. Denna regel utgör enligt vår mening ett hinder för ökning av det totala antalet barntillsynsplatser i kommunerna. Vi anser därför att regeln bör mjukas upp och att riksdagen bör ge denna mening till känna.

Herr talman! Jag ber alltså att få instämna i yrkandet om bifall till reservationerna 4 och 5 a.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Vid denna punkt har jag avgivit reservation 5 b, som syftar till att man helt och hållet skall släppa balansregeln. Denna innebär ju att för att familjedaghemmen skall bli statsbidragsberättigade får inte antalet platser där överstiga antalet i barnstugor anordnade platser för barntillsyn.

Jag tycker att balansregeln är onödig. Både familjedaghemmen och barnstugorna har sina speciella fördelar och nackdelar. Alldeles oavsett hur det inom olika kommuner kan vara lämpligt

att anordna barntillsynen, är förhållandena olika också för barnen. Somliga barn mår bättre av att vara tillsammans med många andra barn, de får då en social anpassning. Men det finns andra barn som är känsliga för förkylningar, och det finns barn för vilka samvaron med många andra innebär en nervös påfrestning. För dessa barn är det mycket bättre att få vistas i familjedaghem. Jag har sett exempel på ett barn som varje gång det kommit in i det stora barndaghemmet har insjuknat och behövt vara hemma några veckor. Det barnets mamma sade att skillnaden mellan ett familjedaghem och den stora barnstugan var som mellan natt och dag. Hon hade nytta av det ena, men inte någon nytta av det andra.

Det är också klart att det inom kommuner med stora glesbygdsområden och med en liten centralort över huvud taget inte finns möjlighet att anordna några barndaghem eller barnstugor, som kan utnyttjas av de i glesbygdensdelen boende föräldrarna.

Allt detta gör enligt min mening att man bör slopa balansregeln. Liksom under de senast förflutna åren ber jag därför att få yrka bifall till det förslag, som här ingår i reservation 5 b.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det är nu tredje gången i följd vi behandlar det här ärendet, och överens tycks vi inte bli. Det är kanske inte heller meningen.

Fru Olsson gick ut mycket hårt och talade om ansvarslöshet. Det är klart att man kan beteckna saker och ting med olika namn. Jag är fullt medveten om att det finns åtskilliga kommuner i detta land som icke har något som helst intresse för att ordna barntillsyn. Det är inte regeringens eller riksdagens fel — det beror på att kommunerna helt enkelt inte vill. Jag vet några kommuner i mitt eget hemlän, som efter påtryckningar från föräldrar bara sagt att vi kan inte vara med om något sådant,

Ang. bidrag till kommunala familjedaghem

det innebär att vi tvingas höja skatten. Det är kommuner med mycket låg skatt. Så nog finns det de som handlar ansvarslöst, det skall vi komma ihåg.

Avsikten med statsbidraget är inte att täcka baskostnaderna för den kommunala barntillsynen utan i stället att möjliggöra för kommunerna att ordna nya familjedaghemspplatser. Det är då naturligt med en kvotregel av det slag som finns, eftersom en sådan regel medför att statsbidraget utgår just till nya familjedaghemspplatser. Om man slopar kvotregeln såsom reservanternas vill, blir resultatet bara att statens bidrag ökar medan kommunerna kan inkassera detta bidrag utan att behöva anstränga sig för att åstadkomma en enda ny plats i daghem eller familjedaghem.

När det sedan gäller balansregeln är det så att på kort sikt kostar det mer att inrätta en barnstugeplats än en familjedaghemspplats. För att undvika att vissa mindre framsynta kommuner satsar sina resurser enbart på utbyggnad av familjedaghem har denna balansregel kommit till. Därigenom garanteras en balanserad utbyggnad av både den institutionella barntillsynen och barntillsynen i familjedaghem. Båda formerna behövs för att samhället skall kunna erbjuda barnfamiljerna en god barntillsynsservice.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 4 be-

tecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Olsson, Elvy*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 13 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson, Elvy*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 36.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

I fråga om mom. 2, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av fru *Olsson, Elvy*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 5 a betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Kaijser*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som inne-

Ang. bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning

hölles i den av honom vid punkten anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Olsson, Elvy*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till fru *Elvy Olssons* yrkande.

Herr *Kaijser* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 5 punkten 13 mom. 2 antager det förslag, som innefattas i den av herr *Axel Andersson m. fl.* vid punkten avgivna, med 5 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den av herr *Kaijser* vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 19.

Därjämte hade 61 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 13 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Axel Andersson m. fl.* vid punkten avgivna, med 5 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson, Elvy*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 46.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 3.

Punkterna 14—17

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18**Ang. bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till försöksvis anord-

Ang. bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning

nad familjerådgivning för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 430 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 355, av fru *Olsson, Elvy*, och fröken *Pehrsson*, samt II: 388, av fru *Frænkel*, vari anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för åtgärder för att stimulera till en ökad omfattning av den sociala rådgivningsverksamheten genom vidgade möjligheter till statsbidrag för primärkommunalt ordnad socialrådgivningsverksamhet.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 355 och II: 388,

2. att riksdagen måtte till Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 430 000 kronor.

Reservation hade avgivits, beträffande statsbidrag till primärkommunerna, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Bengtson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Wikström* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 355 och II: 388 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde om ökad omfattning av den sociala rådgivningsverksamheten genom vidgade möjligheter till statsbidrag till primärkommunalt ordnad social rådgivningsverksamhet.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! Behovet av rådgivning för lösande av problem i olika situationer ökar. Det hör ihop med att vi lever

i ett stressat samhälle, där många upplever sin situation som starkt pressande.

Mycket samverkar till detta: befolkningsomflyttningen från landsbygd till stad, befolkningsomflyttningen mellan olika landsdelar, arbetstempot, som är högre uppskruvat än tidigare. Vi har t. ex. ackordssystemet, som sliter hårt på människor och som endast både fysiskt och psykiskt starka personer i längden orkar med. Otrivsel på arbetsplatsen föder andra problem — samlevnadsproblem när det gäller äkta makar, alkoholproblem och allmän svårighet att anpassa sig i samhället. Det är mycket allvarliga problem som den enskilde råkar ut för och som många gånger för honom kan leda till en personlig tragedi. Men det måste också ur samhällets synpunkt vara mycket oekonomiskt att människor inte kan få den hjälp de behöver, så att de kan fullgöra sina funktioner i arbetsliv och i samhälle.

Nu pågår försöksverksamhet med s. k. familjerådgivning i landsting och landstingsfria städer. Denna rådgivning syftar direkt till att reda upp akuta samlevnadsproblem. Det är som sagt en försöksverksamhet och det gäller där att hitta former för den fortsatta verksamheten.

Vi anser att det finns skäl att vidga försöksverksamheten till att omfatta även primärkommuner och att man därvid också bör pröva formen av en ökad socialrådgivningsverksamhet. Pågående utredning bör inte vara något hinder för detta utan försöken bör tvärtom kunna ge ett bättre underlag för socialutredningen, när den skall framlägga förslag till den kommande verksamheten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Detta är också en fråga som vi några gånger tidigare har dis-

Ang. bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning

kuterat; de skiljaktiga meningarna när det gäller femte huvudtiteln omfattar praktiskt taget ingenting nytt.

Vad nu gäller familjerådgivningen har socialstyrelsen gjort en sammanställning och analys av erfarenheterna av den hittillsvarande försöksverksamheten. Det har visat sig, att rådgivningen till största delen berört samlevnadsproblem och socialekonomisk rådgivning; den har i mindre grad gällt sexualfrågor och endast i ett fåtal fall föräktenskaplig rådgivning. Enligt socialstyrelsens mening bör familjerådgivningen hållas skild från abortrådgivningen, men socialstyrelsen anser ändå att den nuvarande försöksverksamheten bör fortsätta enligt hittillsvarande principer till dess att abortkommittén har slutfört sitt uppdrag.

Nu kräver centerpartiet och folkpartiet i en gemensam reservation att försöksverksamheten skall utvidgas till att omfatta även primärkommunerna. Majoriteten i utskottet har inte kunnat ansluta sig till detta förslag, bl. a. mot bakgrund av att familjerådgivningsverksamheten berörs av en rad pågående utredningar.

Förutom vad jag nämnde tidigare om abortrådgivningen skall socialutredningen undersöka möjligheterna att skapa socialcentra i kommunerna, eventuellt samordnade med den öppna sjukvårdens organ. Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut har nyligen tillsatt en arbetsgrupp som på grundval av socialstyrelsens år 1968 framlagda principprogram för den öppna sjukvården skall medverka vid det fortsatta arbetet på den öppna vårdens utbyggnad och utformning. Slutligen tillsatte socialstyrelsen förra året en utredning om den icke institutionsbundna socialvårdens målsättning och organisation.

Det är givet att allt arbete som pågår kan ge nya infallsvinklar på familjerådgivningens organisation i framtiden. Det finns då inte några direkt starka skäl för att i detta läge starta en ny

försöksverksamhet med familjerådgivning på primärkommunal basis.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Olsson, Elvy*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 18 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson, Elvy*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Anslag till hälsovårdsupplysning

Ja — 73;

Nej — 38.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

Punkten 19

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 20***Anslag till hälsovårdsupplysning**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 292, av herr *Schött*, och II: 320, av herr *Ringaby*,

dels de likalydande motionerna I: 359, av fröken *Pehrsson m. fl.*, och II: 387, av herr *Börjesson* i Falköping,

dels de likalydande motionerna I: 466, av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Sörenson*, samt II: 530, av fru *Fränkel m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 607, av fru *Olsson, Elvy*, och fru *Hamrin-Thorell*, samt II: 713, av fru *Nilsson*,

dels ock motionen II: 750, av herr *Fridolfsson* i Stockholm och herr *Oskarson*.

I motionerna I: 292 och II: 320 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att anslaget till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1970/71 måtte uppräknas till 4 000 000 kronor.

I motionerna I: 466 och II: 530 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta, att till Hälsovårdsupplysning under socialhuvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 000 000 kronor förhöjt reservationsanslag om 3 500 000 kronor.

I motionerna I: 607 och II: 713 hade föreslagits, att riksdagen skulle

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till vidgad kostupplysning i enlighet med vad i motionerna anförs,

2. besluta om fortbildning i kostupplysning för lärarpersonal.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 292 och II: 320, I: 466 och II: 530 samt II: 750 till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 359 och II: 387,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 607 och II: 713.

Reservationer hade anförts

a, beträffande *medelsanvisningen*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Wikström* (fp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 292 och II: 320 samt med bifall till motionerna I: 466 och II: 530 och med avslag å motionen II: 750 till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kronor;

b, beträffande *vidgad kostupplysning*, av fru *Olsson, Elvy*, (cp), som dock ej antytt sin mening.

Vid punkten hade därjämte fogats ett särskilt yttrande av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Kaijser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Wikström* (fp) och *Eliasson* i Sundborn (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m).

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Vi satsar årligen miljarder på sjukvård i det här landet. Vi anses också ha en även vid internationella jämförelser högtstående sjukvård, och det är glädjande att så är förhållandet. Däremot måste det väl sägas att vi satsar mycket blygsamma belopp på hälsovårdsupplysning och förebyggande åtgärder på hälsovårdsområdet. Den upplysning som ges på det här området är i många avseenden tung och svårtillgänglig för en bredare allmänhet. Å andra sidan kan man kanske säga att den är oförarglig, menlös och välmenande och att den är i många avseenden föga effektiv.

Jag tror att det finns anledning att ta sig en funderare på om man inte ändå på det här området skulle kunna åstadkomma någonting mera effektivt. Vi skulle t. ex. kunna utnyttja TV och andra massmedia i större utsträckning och på ett helt annat och effektivare sätt än vi nu gör. För närvarande sker ett kolossalt och växande utbud av information och propaganda på olika områden, och om man skall kunna göra sig hörd och bli observerad i denna väldiga kör, måste man också försöka göra sin propaganda slagkraftig och säljande, som vi har uttryckt det i reservationen.

Jag tror att det är motiverat att riksdagen anvisar ett större belopp än vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslår, och jag ber därför att få yrka bifall till reservation a vid den här punkten. Det har förekommit motioner även från andra håll i frågan, och jag hoppas på en bred anslutning till reservationens yrkande.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Som motionär i det här ärendet ber jag att få säga några ord. Inledningsvis kan jag då helt instämma med herr Jacobsson.

Alla är vi oroade för vår samhällsekonomi, där de mycket höga sjukvårds-

Anslag till hälsovårdsupplysning

kostnaderna intar en framskjuten plats. De beräknas uppgå till 8 å 9 miljarder kronor om året, och de befinner sig i ständigt växande. Allt fler inser att man måste göra någonting för att stoppa den våldsamma ansvällningen av dessa kostnader. Helt naturligt bör då främst krafttag sättas in i fråga om den förebyggande hälsovården.

Det är att märka att våra kunskaper om sambandet mellan vårt hälsotillstånd och vår allmänna livsföring, inte minst i fråga om motion och kostvanor, är goda. Men de följs inte upp genom en tillräcklig satsning på hälsovårdsupplysningens område. Kunskaperna finns, men resurserna för en effektiv information saknas.

Socialstyrelsen understryker angelägenheten av att samhället söker påverka medborgarnas vanor beträffande kost, motion och stimulantia med hjälp av metodisk, målinriktad information. Samtidigt framhålles att denna information måste ges kontinuerligt och under ständigt växlande former via olika media. Härför krävs emellertid ökade resurser. Det måste, såvitt jag förstår, vara samhällsekonomiskt oklokt att ej satsa mer än 2,5 miljoner, enligt departementschefens förslag, till hälsovårdsupplysning, mot bakgrunden av de våldsamma sjukvårdskostnaderna på 8 å 9 miljarder.

Herr talman! Då reservation a närmast motsvarar socialstyrelsens äskande och min motion i ärendet, ber jag att få yrka bifall till sagda reservation.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Per Jacobssons anförande. Jag vill sedan ta upp en litet speciell sak och ställa en fråga till herr Birger Andersson med anledning av en motion, som fru Elvy Olsson och jag har väckt och som utskottet har avfärdat mycket korthugget. Det gäller en alldeles ny sak, så herr Birger Andersson får tillfälle att sysselsätta sig med någonting

Anslag till hälsovårdsupplysning

som faktiskt inte har varit uppe i riksdagen tidigare.

Alla som något har följt utvecklingen av vad jag nästan skulle vilja kalla bakåtlut i fråga om folkhälsa, hälsokontroll och hälsoupplýsning måste hålla med om att utvecklingen i varje fall inte går framåt. Förhållandena blir egentligen sämre och sämre, och därför måste alla goda krafter sättas in för att söka sprida inte minst kostupplysning. Det säger både näringsfysiologiska och medicinska experter.

I vår motion har vi föreslagit att man skall använda sig av ett väldigt praktiskt och billigt sätt. De som är utbildade när det gäller hälsokost och över huvud taget pedagogiskt skickliga just i att sprida upplýsning på dessa områden är hushållslärarna. Efter omläggningsen av grundskolan har det visat sig att en skara hushållslärare blir s. k. friställda. De som är ordinarie får fortsätta inom skolan. De extra ordinarie har regeringens beslutat skall få behålla sina löner men placeras inom andra närliggande arbetsområden. Det blir väl i främsta rummet med arbete på skolkanslier och liknande uppgifter. Genom läroplanens omläggning kommer hemkunskapslokaler att stå tomma i några övergångsår på många ställen. Då frågar man sig, om det inte vore vettigt att använda utbildade hushållslärare till att sprida kunskap om kostlära och näringslära i de lokaler, som alltså i många kommuner står tomma.

Detta är det praktiska och billiga sätt som vi har föreslagit i vår motion, men det förslaget har utskottet avfärdat på endast ett par rader. Utskottet påstår att frågan har med konsumentutredningen att göra. Det kan jag inte förstå, och jag skulle vilja veta i vad mån så är fallet. Detta är ju en tillfällig sak, som inte kan gälla mer än några år tills omläggningsen på grundskolans schema med hemkunskap i hk 8 och 9 har skett. Skall vi vänta på konsumentutredningen, har ju detta tillfälle gått oss ur händerna.

Jag tycker, som sagt, att vårt förslag innebär en praktisk och billig metod, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen I: 607.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! De frågor som riktats till mig vill jag delvis besvara genom att förklara, att vi inom den avdelning av statsutskottet som behandlat vissa önskemål angående kostupplysning har varit av den uppfattningen att man inte så där utan vidare kan åstadkomma en kostupplysning som människorna accepterar. Det har varit alltför mycket, jag höll på att säga, kvacksalveri i kostupplysningen under många år. Vi vet att det ibland är mycket nyttigt att äta ägg och ibland är det livsfarligt. Ibland skall man äta smör, ibland inte. Ibland skall man dricka mjölk, ibland inte. Det är något konjunkturbetonat över alla dessa upplýsningar.

När jag var ordförande i min hemstads skolstyrelse fick jag en dag ett oförskämt brev från någon som hade inspekterat vår skolbespisning och tyckte att det serverades för litet grönsaker. Jag tog kontakt med den som förestod skolbespisningen och fick veta, att så var säkerligen inte fallet. De fick fem tinnor grönsaker över varje vecka och hade bekymmer att göra sig av med dem.

Åtskilligt av den kostupplysning som förekommer är människorna mycket misstroga emot. Vi var också inom avdelningen misstroga och likaså utskottsmajoriteten. Men det är klart att det ligger mycket i att människorna bör upplýsas om skadliga ting — inte precis så att man rekommenderar folk att äta den eller den maten; att man till varje pris skall äta ärter på torsdagarna och bruna bönor på tisdagarna. I stället får man försöka upplýsa om saker som är värdefulla.

Vi har emellertid en livsmedelsindustri som påverkar människorna på ett otroligt sätt. Det förekommer i den rikt

flödande veckopressen matrecept i långa rader som en del också tyr sig till. Råd från en myndighets sida påverkar inte människorna på samma sätt som veckotidningarnas receptsamlingar och kokböckernas recept.

Nu tror jag inte att fru Hamrin-Thorell är nöjd med mitt svar, men detta är det svar jag kan ge. Det är bakgrunden till att utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka motionen.

Anslaget till hälsovårdsupplysning uppräknades för innevarande budgetår med 800 000 kronor. För nästa budgetår föreslås en ytterligare höjning med 600 000 kronor. Avsikten är att huvuddelen av medlen för nästa budgetår skall användas till upplysning om narkotikaproblemen, till information i kost- och näringsfrågor och om den fysiska motionens betydelse för folkhälsan. På grund av höjda anslag till idrottsrörelsen kommer också mer pengar att stå till förfogande för upplysning om den fysiska motionens betydelse ur många synpunkter.

Nu vill folkpartiet i sin reservation öka anslaget med 1 miljon kronor. Utskottsmajoriteten är i och för sig inte negativt inställd till att ytterligare medel anslås för förebyggande åtgärder. Men innan vi dränker svenska folket i information om olika ting bör vi veta litet mera om effekten av den upplysning som ges. Utskottsmajoriteten har också i likhet med Kungl. Maj:t framhållit betydelsen av att mätningar på detta område kommer till stånd. När det är gjort har man litet bättre underlag för eventuella beslut om ytterligare medel till hälsovårdsupplysning.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Anderssons verkligen livsfarliga flykt bland fläsk och bruna bönor och veckotidningarnas recept är inte så mycket att kommentera,

Anslag till hälsovårdsupplysning

ra, den vittnar om en okunnighet utan like. Värre är hans förolämpning mot hushållslärarkåren, som har utbildats under fyra år för att undervisa i näringslära och kostlära. Det är den kåren som jag har ansett bör få möjlighet att fortfarande bedriva undervisning bland vuxna människor i lokaler som står tomma. Detta har inte ett dugg att göra med de motiv som herr Andersson ansåg ligga bakom motionen. Det visar att varken herr Andersson eller utskottsmajoriteten har förstått vad det hela rör sig om eller över huvud taget har varit intresserad av att ta del av vad motionen syftar till.

Här gäller det inte pengar. Jag vet mycket väl att det i denna kammare är mycket svårt att få pengar för olika ändamål. Tvärtom skulle vi här kunna utnyttja de anslag som finns; lokalerna finns och även pengar till löner åt dessa lärare. Här föreligger från utskottets sida ett bristande intresse att ta till vara den möjlighet som finns att göra någonting genom denna kår. Jag tycker att detta är allvarligare än sådana utsvävningar bland matrecept och skolmåltider som herr Andersson gör. Skolmåltiderna har inte heller med denna fråga att skaffa. Skolmåltiderna sköts inte av den kår som enligt vårt förslag skulle ta hand om kost- och hälsupplysning.

Vi som sysslar med dessa kostfrågor vet att det sprids åtskilliga upplysningar, som inte är tillräckligt sakligt grundade, och informationer som inte är så väsentliga att man inte kunde vänta med att lämna dem till dess man fått ett bättre underlag. Men det är en helt annan fråga än den jag tagit upp i denna motion.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Birger Andersson säger att man ökat anslagen för detta ändamål år från år. Detta är riktigt, men trots det står vi fortfarande vid en

Anslag till hälsovårdsupplysning

så pass blygsam summa i det här sammanhanget som 2,5 miljoner kronor, vilken vi föreslår skall ökas med en miljon — alltså till 3,5 miljoner kronor. Även om anslaget totalt rör sig om miljoner är beloppet ändå, för det ändamål där det skall användas, såvitt jag förstår ganska blygsamt.

Nu säger herr Andersson, med hännyttning på folkpartiets reservation vid denna punkt: Innan man dränker folket i information måste man mäta effekten. — Det kan vara bra att mäta effekten av information, men det är sannolikt inte alltid så lätt att göra det. Jag har den uppfattningen att man måste försöka åstadkomma information som ger någon effekt, innan man försöker mäta denna.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Birger Anderssons inlägg vittnar enligt min mening om att det behövs mer upplysning på detta område. Det han anförde om situationen i skolbarnsbespisningen tyder på att vi behöver propaganda som når hemmen via massmedia, så att föräldrarna blir ordentligt informerade och kan påverka sina barn att på ett bättre sätt tillgodogöra sig vad som erbjuds dem i bespisningen.

Det är riktigt att anslagen har ökat, men de är alltså blygsamma och otillräckliga. Jag tror att socialstyrelsen kan bedöma detta och jag betvivlar att det skulle vara någon risk för att anslagen blir för stora och inte kan utnyttjas på ett effektivt sätt.

Till slut är jag tacksam för att herr Andersson nämnde något om idrottsrörelsen och anslagen till denna. Jag förstår att han med det ville framhålla idrottens stora betydelse när det gäller förebyggande hälsovård. Jag tackar för det.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Man blir ju vis av erfarenheten, som det heter. Jag vet att det är litet farligt att raljera när man

står i denna talarstol, men ibland kan man inte underlåta att göra det. Resultatet blev att inte bara statsutskottets tredje avdelning utan hela statsutskottet okunnigförklarades av fru Hamrin-Thorell.

Det är klart att vi inte behärskar alla detaljer, det har vi aldrig givit oss ut för att göra. Vi har ingenting emot att dessa lärarkrafter, som finns vid husmodersskolorna, utnyttjas för att sprida kostupplysning. Tvärtom, det är bara bra. Men vad vi är tveksamma om är vilka vinster man gör med en alltför intensiv kostupplysning. Jag sade tidigare, och jag vidhåller, att människorna är rätt kritiska mot alla sådana kostupplysningar. Vi är alla individer. Visserligen påverkas vi många gånger omärkligt, men man vet i varje fall inte om en stort upplagd kostupplysning från statens sida kan få samma effekter som när ett livsmedelsföretag basunerar ut något nytt njutningsmedel på livsmedelsområdet. Det gör att vi får vara litet försiktiga. Kan man åstadkomma en kostupplysning som är till gagn, har vi givetvis ingenting däremot. Men vi tvivlar.

Det har sagts här att man redan i hemmen skall skapa intresse för kostupplysning. Husmödarna är också individer. Om man går i en livsmedelsbutik och ofrivilligt lyssnar till resonemangen där, finner man att kunderna inte precis är så enkelspåriga. Den ena vill ha det, den andra vill ha det. Ibland blir det rätt högljudda resonemang om att *det* inte är bra att äta, *det* skall man äta, *det* skall man absolut undvika — trots att det kanske i affären finns anslag med propaganda för en viss vara, som rekommenderas för att den är vitaminrik eller kalori-fattig, vilket en del önskar. Men det hjälper inte; smakvanor och matvanor följer egna, outgrundliga vägar.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yr-

kats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 20 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 28.

Anslag till hälsovårdsupplysning

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 607 och II: 713; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 20 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles motionerna I: 607 och II: 713.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 25.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 21 och 22

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 23***Om anslag till kurs för tillsynsmän vid ungdomsvårdsskolor m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 570 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 684, av fröken *Pehrsson*, och II: 790, av fru *Nilsson*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta om ett anslag av 138 500 kronor för kurs för tillsynsmän vid ungdomsvårdsskolor och vårdanstalter för alkoholmissbrukare och därför till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 708 500 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 684 och II: 790 till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 570 000 kronor.

Reservation hade avgivits, beträffande kurs för tillsynsmän, av herr *Bengtsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp), samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Andersson* i Knäred (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 684 och II: 790 till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 708 500 kronor.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! Tillsynsmän vid ungdomsvårdsskolor och vårdanstalter för alkoholmissbrukare kan inte få den utbildning som de behöver. Frågan har

diskuterats vid skilda tillfällen, men någon lösning har inte kommit till stånd. Att utbildning sker är utomordentligt viktigt inte bara ur den anställdes synpunkt — jag tänker på den osäkerhet som kan råda i yrkesutövningen — utan först och främst ur den vårdades synpunkt.

Socialstyrelsen har hemställt om medel för att kunna anordna en specialkurs för nämnda personal under nästa budgetår, men departementschefen har inte medgivit detta. Utskottet finner inga skäl att frångå departementschefens uppfattning.

Herr talman! Enligt min mening föreligger starka skäl att bifalla socialstyrelsens önskemål, och jag hemställer därför om bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! I den reservation som fru Olsson nu har talat för föreslås att anslaget till efterutbildning av viss sjukvårdspersonal höjs med 138 500 kronor och att dessa pengar skall användas till kurs för tillsynsmän vid ungdomsvårdsskolor och vårdanstalter för alkoholmissbrukare.

Utskottsmajoriteten har inte funnit skäl att bifalla förslaget. Jag vill bl. a. peka på att socialstyrelsen har ett särskilt anslag till sitt förfogande för personalutbildning vid ungdomsvårdsskolorna och att detta anslag för nästa budgetår är uppfört med 410 000 kronor.

Jag vill fördenskull, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till placering av ungdomsvårdsskoleelever i enskilda hem

Fru *Olsson, Elvy*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson, Elvy*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 12.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 24—28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29**Anslag till placering av ungdomsvårdsskoleelever i enskilda hem**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 215 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 358, av fröken *Pehrsson m. fl.*, samt II: 392, av herr *Gustavsson* i Alvesta och herr *Andersson* i Knäred, vari föresla-

gits, att riksdagen skulle besluta om anslag till placering av ungdomsvårdsskoleelever i enskilda hem i enlighet med socialstyrelsens anslagsframställning och således till Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 613 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 358 och II: 392 till Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 215 000 kronor.

Reservation hade anförts, beträffande placering i enskilda hem, av herr *Bengtson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Andersson* i Knäred (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 358 och II: 392 till Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 613 000 kronor.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! De som arbetar inom ungdomsvårdsskolorna är ense om att tiden vid skolan för den intagne bör bli så kort som möjligt och att man bör pröva andra behandlingsvägar om sådana föreligger, t. ex. vård i enskilt hem.

Det börjar nu bli brist på lämpliga hem, inte minst hem där vårdnadshavarna har en passande ålder. Skolan får vara beredd att betala mer än det gängse priset. Det rör sig här om ett stort och ansvarsfullt åtagande. Det gäller vård av ofta mycket störda ungdomar som fordrar mycket av det hem i vilket de bor. Den gamla synen har varit och är kanske här och var fortfarande att här gör man en god gärning som ger

Anslag till placering av ungdomsvårdsskoleelever i enskilda hem

en själv tillfredsställelse, och man ser kanske inte så mycket på ersättningens storlek — den är inte avgörande. Naturligtvis gör sådana familjer en god gärning. Varför skall de då inte ersättas med vad det är värt? Jag känner till fall där hustrun i familjen så helt går in för uppgiften att se till och vårda den placerade pojken där att hon till och med har lämnat sina egna barn till familjedaghem. Då går man verkligen in för sin uppgift, och det bör också ersättas.

Socialstyrelsen beräknar inackorderingskostnaden för vård i enskilt hem till i genomsnitt 600 kronor per månad under nästa budgetår, en i mitt tycke låg summa. Föredragande statsråd gör i statsverkspropositionen en stor nedbantning av socialstyrelsens äskande, vilket för mig — jag tvekar inte att säga det — är chockerande och verkar ligga långt borta från verkligheten. Härigenom blir det väsentligt minskade möjligheter till inplacering av ungdom i lämpliga hem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Anslaget för vård utom skola har för nästa budgetår räknats upp med 38 procent. Det innebär bl. a. att elva nya tjänster för vård- och tillsynspersonal tillkommer för vården utom skola, att anslagsposten för placering i enskilda hem har räknats upp med 650 000 kronor och att medelersättningen för placering i enskilda hem räknats upp från cirka 430 kronor per månad till cirka 535 kronor per månad under nästa budgetår.

Vidare har under anslaget till ungdomsvårdsskolornas driftkostnader beräknats medel för nio nya tjänster som förste assistent för att möjliggöra en intensifiering av vården utom skola. Kungl. Maj:ts förslag innebär alltså en kraftig satsning på vården utanför institutionerna.

I den reservation som fru Elvy Olsson nyss argumenterat för föreslås att anslaget räknas upp med ytterligare 398 000 kronor för att möjliggöra högre ersättningar till de enskilda hem som tar emot ungdomsvårdsskoleelever. Jag vill emellertid nämna att den gjorda beräkningen av medelsbehovet för olika ändamål under detta anslag är ungefärlig. I mån av behov kan en omfördelning av medlen ske.

Med hänsyn till detta finns det inte så starka skäl att bifalla förslaget i reservationen. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru Olsson, Elvy, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson, Elvy*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 17.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 30—33

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34

Ang. bidrag till Länkrörelsen m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 2 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 198, av herr *Helén m. fl.*, och II: 229, av herr *Gustafson* i Göteborg m. fl., i vad avsåge hemställan att anslaget Bidrag till Länkrörelsen m. m. måtte uppräknas med ytterligare 500 000 kronor för att möjliggöra stöd åt religiösa och ideella organisationers gemenskapsfrämjande arbete bland socialt handikappade, främst alkohol- och läkemedelsmissbrukare.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 198 och II: 229, de nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 2 000 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits, beträffande medelsanvisningen, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Wikström* (fp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som re-

Ang. bidrag till Länkrörelsen m. m.

reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 198 och II: 229, de nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 2 500 000 kronor.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Utskottet vitsordar värdet av de insatser som olika organisationer gör för de socialt handikappade. Man får väl anse att i det uttalandet i och för sig ligger ett instämmande i grundtanken i den motion som ligger som grund för reservationen vid denna punkt. Utskottet finner emellertid, med hänsyn till anslaget speciella inriktning, inte skäl att bifalla motionsyrkandet. Man har alltså hittat en formell utväg att avstyrka ett yrkande som man i stort sett ansluter sig till. Det är ett tillvägagångssätt som sannerligen inte är alldeles okänt i det här huset.

Jag skall inte alls dra upp hela det stora komplex av problem vi möter på detta område. En sådan diskussion är såvitt jag kan se inte heller nödvändig, eftersom vi i grunden är rätt ense. Frågan är bara om det i vårt samhälle, som i så många avseenden är, jag skulle vilja säga olidligt välordnat, är nödvändigt att vara så förfärligt formell. Kunde vi inte vara så generösa att vi försökte jämna vägen för de frivilliga krafter som vill verka på samhällets skuggsida, att vi kunde låta medmänsklig spontaneitet blomma ut bland människor vilkas tillvaro i många fall ter sig hopplös och komplicerad och vilkas situation också är utomordentligt känslig och ömtålig?

Vi gläder oss åt det växande välståndet — och med all rätt — men det verkar som om vi samtidigt får en växande grupp som så att säga hamnar på samhällets botten, som blir ett slags restklientel, om man får uttrycka det så. Detta är måhända ett bevis på att

Ang. bidrag till Länkrörelsen m. m.

den svenska socialpolitiken på viktiga punkter alltså inte fungerar tillfredsställande.

Socialvården arbetar med uppsökande verksamhet, men bristen på resurser gör att denna verksamhet sällan blir i egentlig mening rehabiliterande. Man erbjuder mat och sängar, kanske för ett stort antal människor samtidigt, men den personliga omtanken, kontakterna, möjligheterna till stimulerande upplevelser, till någon liten personlig framgång kan man inte ge därför att man inte har de materiella resurserna att följa upp de ansatser som görs, att "ta nästa steg", som kanske skulle kunna bli avgörande.

Formellt är det här fråga om ett anslag till Länkrörelsen. Det är naturligtvis inte tal om att nagga detta anslag i kanten. Jag kan dock inte se att det föreligger något hinder för att låta även andra rörelser, som verkar i samma anda och syfte, få ett ekonomiskt handtag i sin uppsökande och kontaktskapande verksamhet.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Som alla vet utgår från det anslag det här gäller bidrag till sammanslutningar av förutvarande alkoholmissbrukare. Anslaget har för nästa budgetår beräknats till 2 miljoner kronor. Det har skett en ökning av anslaget år från år. Reservanterna vill att anslaget skall uppräknas med ytterligare 500 000 kronor för att även nya grupper, som från början inte var avsedda att vara anslagsberättigade, i varje fall inte under denna titel, skulle kunna erhålla medel ur förevarande anslag.

Bidrag kan emellertid utgå inte bara till sammanslutningar för alkoholmissbrukare utan även till organisationer som är bildade för att stödja och hjälpa läkemedelsmissbrukare. Det är således ett alldeles speciellt syfte med detta an-

slag, och det är också anledningen till att utskottsmajoriteten inte ansett sig kunna biträda det förslag som reservanterna framfört. Utskottsmajoriteten är — som också framhållits i utlåtandet och som herr Per Jacobsson påpekat — medveten om värdet av olika såväl ideella som religiösa organisationers insatser för de socialt handikappade. Men bidrag till denna verksamhet bör enligt majoritetens mening inte utgå från detta speciella anslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 22.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 35

Anslag till statens arbetsklirik

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens arbetsklirik för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 1 545 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 655, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 749, av fru *Frænkel m. fl.*, i vad avsåge i motionerna — med hänvisning till motiveringen i motionerna I: 855 och II: 1005 — gjord hemställan, att riksdagen måtte besluta att till statens arbetsklirik under socialhuvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 316 000 kronor förhöjt anslag av 1 861 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Statens arbetsklirik för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 1 545 000 kronor.

Reservation hade avgivits, beträffande medelsanvisningen, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Bengtson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Wikström* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att

Anslag till statens arbetsklirik

utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Statens arbetsklirik för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 1 861 000 kronor.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Det talas så mycket om jämlikhet i vår tid — med all rätt, det skall gärna medges. Tyvärr är det väl dock ofta så att det mest blir fråga om en jämlikhet uttryckt i lönegrader och andra materiella förmåner. Emellertid kommer vi alltid att ha en stor grupp människor i vårt samhälle som på grund av sin personliga situation inte får möjlighet att leva upp till detta jämlikhetsideal. Vi kan ändå göra åtskilligt för att så att säga normalisera deras tillvaro. Jag tänker på olika grupper av handikappade.

Förutsättningen för att någonting skall kunna göras för dessa grupper är dock att fler människor kan ägna sig åt deras problem och att vetenskapens och teknikens framsteg blir fullt utnyttjade. Det skall villigt medges att det har gjorts och görs åtskilligt på det här området, men frågan kan alltid ställas: Har vi gjort allt som vi har möjlighet att göra? Det har vi naturligtvis inte gjort, och någon gör säkerligen den naturliga invändningen: På vilket område har vi möjlighet att göra en maximal insats?

Invändningen är befogad, men jag vill ändå sätta i fråga om inte det här är ett område där vi, som har förmånen att leva ett normalt liv, ändå borde göra allt som vi vet är möjligt att göra. Detta gäller alla de områden som berörs i denna och efterföljande punkter vilka behandlar de handikappades situation: nya hjälpmedel, lämpligt avpassade möjligheter till utbildning, till rehabilitering, till förströelse och anpassning i samhället.

Vi berör, som sagt, i efterföljande

Anslag till statens arbetsklirik

punkter en del av dessa områden, och jag skall inte nu ägna mig åt dessa utan inskränka mig till att yrka bifall till den anslagshöjning som statens arbetsklirik begär, vilket innebär en ökning av Kungl. Maj:ts förslag med 316 000 kronor. Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationen på den här punkten.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Jacobsson erinrade om att efter denna punkt kommer andra punkter, där det också föreligger reservationer i vilka det yrkas att riksdagen skall anslå mer än vad majoriteten i utskottet har kunnat tillstyrka. Det är alltså fråga om de vanliga överbuden som förekommer år efter år, och det kan ju i och för sig vara rätt naturligt att oppositionen många gånger vill gå längre än majoriteten.

Herr Jacobsson undrade om man inte borde försöka göra allt på det här området. Den reflexionen kan man göra litet var, men vi måste alltid stanna inför kalla ekonomiska realiteter. När vi i statsutskottets tredje avdelning behandlar motioner som är varmhjärtat skrivna och som uppstår förslag som jag tycker att det skulle vara värdefullt att få genomförda, så brukar jag framhålla att om allt detta tillstyrkes kommer vi upp i utgifter som ingen här i kammaren vill vara med om att skaffa pengar till. Man är därför tvingad att ta hänsyn till de resurser som föreligger. Det har vi gjort i denna punkt och i de punkter som kommer här efter. Nu har Kungl. Maj:t räknat upp anslaget till arbetsklirik med 200 000 kronor, vilket ger utrymme för en personalökning som motsvarar två tjänster. Detta har majoriteten i utskottet ansett sig kunna godtaga, och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Herr Birger Andersson och jag är nog helt överens om att man

måste göra prioriteringar och ekonomiska avvägningar. Det skulle inte vara möjligt att arbeta på annat sätt med de anspråk i olika avseenden som ställts på alla punkter som vi har att behandla. Men det finns områden där åtminstone jag menar att vi kanske inte nödvändigtvis skulle behöva göra denna prioritering. Det finns områden där vi borde försöka göra allt vad vi anser är möjligt att göra i dagens situation. Framför allt gäller detta de handikappade och de människor som alldeles oförskyllt och utan eget förvållande råkar befinna sig i en situation, som vi som är friska och kan leva ett normalt liv har mycket små förutsättningar att kunna sätta oss in i.

Jag är helt överens med herr Birger Andersson om att vi måste göra prioriteringar på många områden. Den ekonomiska verkligheten tvingar oss till detta. Men det finns å andra sidan områden, där jag menar att vi skulle kunna tillåta oss en något större satsning. Jag har den uppfattningen att detta är ett av dessa områden. Jag tror inte att i den 46-miljardersbudget som vi ändå rör oss med ett bifall till reservationen i detta fall skulle åstadkomma några märkbara svårigheter.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag har ingen trängtan att på något sätt förlänga debatten, men när man för fram de handikappade vill jag framhålla att det dess bättre knappast finns någon grupp i samhället som under senare år har varit så omhuldad som denna. Vi har alla strävat efter att där åstadkomma värdefulla ting.

Prioriteringen är alltid svår. I praktiskt taget alla frågor som vi behandlar finns det någon eller några som vill gå längre än vad Kungl. Maj:t eller ett utskott föreslår. Alla kan med samma rätt säga att just deras behov bör tillfredsställas. Då är frågan: Vem skall avgöra att just det behovet och inte något annat är det viktigaste? För oss i statsut-

Ang. bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

skottets tredje avdelning har det varit mycket svårt att väga på guldväg vad som kan tas och inte tas. Det har gjorts att vi i många fall, inte alla, har känt oss bundna av den avvägning som hade skett innan statsverkspropositionen presenterades för riksdagen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76

Nej — 33.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkten 36

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 37***Ang. bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 90 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 73, av herr *Karlsson, Göran*, och herr *Larsson, Lars*, samt II: 151, av fru *Skantz m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning angående möjligheten att införa statsbidrag för glasögon,

dels de likalydande motionerna I: 195, av herrarna *Axelsson* och *Skagerlund*, samt II: 227, av herr *Eriksson* i Arvika *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att en översyn måtte ske av gällande bestämmelser om bidrag till tekniska hjälpmedel för handikappade, så att bidrag kunde utgå till de i motionerna omnämnda och andra hjälpmedel som hade visat sig vara av väsentlig betydelse för handikappade,

dels de likalydande motionerna I: 679, av herr *Olsson, Erik, m. fl.*, och II: 762, av herr *Hedin m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana ändringar som i motionerna anförts av bidragsfördelningen samt av handläggningen av bidragsärenden då det gällde dyrbara tekniska hjälpmedel till handikappade,

dels de likalydande motionerna I: 685, av fröken *Pehrsson* och herr *Eriksson, Olle*, samt II: 791, av fru *Nilsson* och herr *Josefson* i Arrie, vari yrkats,

Ang. bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära utredning om möjligheterna att erhålla statsbidrag till glasögon enligt vad som angivits i motionerna,

dels och motionen II:748, av fru *Eriksson* i Stockholm och herr *Lindkvist*.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I:73 och II:151 samt I:685 och II:791 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anför,

2. att riksdagen måtte till Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 90 000 000 kronor,

3. att riksdagen måtte

a. avslå motionerna I:195 och II:227,

b. avslå motionerna I:679 och II:762,

4. att riksdagen måtte avslå motionen II:748.

Reservation hade anförts, beträffande översyn av bidragsbestämmelserna, av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Kajser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herr *Wikström* (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Mundebo* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför i anledning av motionerna I:195 och II:227 samt I:679 och II:762.

Herr **KAJSER** (m):

Herr talman! Denna punkt gäller liksom den föregående punkten handikappade. Här är det fråga om vissa hjälpmedel för de handikappade. Reservationen, som är anknuten till punkten, bygger på tvenne motionspar. I det första, som är tryckt i andra kamma-

ren under nr 227, yrkar man att bland hjälpmedel för handikappade skall inräknas dels batterier till hörapparater, dels automatiska växellådor i handikappades bilar.

Frågan om batterier till hörapparaterna har diskuterats många gånger tidigare. Från början sade man att det skulle betyda ganska avsevärda kostnader att även ge bidrag till batterierna. I förhållande till de stora belopp som det här är fråga om är, som det nyss sades i ett annat sammanhang, ett utökande av bidragen till att gälla även batterierna till hörapparater i nuvarande läge en mycket liten post.

Beträffande de automatiska växellådorna i de hörselskadades bilar påpekas i motionen dels att bilarna hjälper till att bryta isoleringen för de hörselskadade, som ofta kan vara ganska svår, dels också att — därför att de hörselskadade inte uppfattar om motorerna går på höga varv — automatiska växellådor kan vara av särskilt stor betydelse i deras bilar.

Ännu viktigare är emellertid det som anförts i det andra motionsparet, tryckt i andra kammaren under nr 762. Där påpekar man att det i allmänhet tar mycket lång tid för en handikappad att få mer kvalificerade hjälpmedel. Det kan röra sig om många månader, ja ända upp till ett år. Ibland har det till och med tagit så lång tid som ett och ett halvt år innan man slutbehandlat frågan om huruvida den handikappade skulle få det aktuella hjälpmedlet eller inte. Det förefaller mig mycket angeläget att på något sätt korta ned dessa tider, och i motionen anges ett tillvägagångssätt som i avsevärd grad skulle förkorta de långa väntetiderna. Det gäller framför allt permobilerna, som ju är en utmärkt, elektriskt driven rullstol. Jag kanske kan säga att de propagandametoder som har använts för den inte alltid riktigt har tilltalat mig. Men det faktum att de handikappade får vänta avsevärd tid på ett så ytterst värdefullt hjälpmedel har stor betydelse.

Om ändrade bestämmelser för statsbidrag till omsorger om psykiskt utvecklingsstörda

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid punkten 37.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag vill gärna inledningsvis betona att det egentligen inte föreligger några större skillnader mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag under denna punkt. Reservanterna vill att utskottet skall förutsätta att Kungl. Maj:t snarast möjligt skall lägga fram förslag om sådana ändringar som föreslås i motionerna. Utskottsmajoriteten menar för sin del att här pågår utredningar i dessa frågor och att det därför inte finns någon anledning att ytterligare påpeka att det behövs sådana utredningar. Utskottsmajoriteten förutsätter att Kungl. Maj:t snarast möjligt framlägger förslag till riksdagen när utredningsarbetet väl är avslutat.

När jag nu, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan, gör jag det som sagt i medvetande om att några motsättningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna egentligen inte föreligger i själva sakfrågan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. 1, 2 och 4 av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt angående mom. 3.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i mom. 1, 2 och 4.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende mom. 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen

på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 37 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58

Nej — 50.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 38 och 39

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40

Om ändrade bestämmelser för statsbidrag till omsorger om psykiskt utvecklingsstörda

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

1. besluta om försöksverksamhet med undervisning för vuxna psykiskt utvecklingsstörda enligt de i statsrådspro-

Om ändrade bestämmelser för statsbidrag till omsorger om psykiskt utvecklingsstörda

tokollet över socialärenden för den 2 januari 1970 förordade riktlinjerna,

2. till Bidrag till driften av särskolor m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 57 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 205, av herr *Wirmark m. fl.*, och II: 232, av herr *Larsson i öskevik m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande av ändrade bestämmelser för statsbidrag till omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, syftande till att statsbidrag skulle utgå till avlönande av talpedagog, särskolchef, vårdchef, biträdande sådana befattningshavare, kurator, psykolog och biträdande psykolog, föreståndare och biträdande föreståndare för olika inrättningar samt arbetsterapeut.

Utskottet hade i den nu ifrågakvaranden punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte besluta om försöksverksamhet med undervisning för vuxna psykiskt utvecklingsstörda enligt i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 januari 1970 förordade riktlinjer,

2. att riksdagen måtte till Bidrag till driften av särskolor m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 57 000 000 kronor,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 205 och II: 232.

Herr **WIRMARK** (s):

Herr talman! I motion nr 205 i denna kammare och motion nr 232 i andra kammaren har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om ändrade bestämmelser om statsbidrag till omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, syftande till att statsbidrag även skall utgå till avlönande av talpedagog, särskolchef, vårdchef, biträdande sådana befattningshavare,

kurator, psykolog och biträdande psykolog, föreståndare och biträdande föreståndare för olika inrättningar samt arbetsterapeut.

Att statsbidrag skulle utgå också för dessa personalkategorier ingick ju i det förslag som utredningen angående omsorger om de psykiskt utvecklingsstörda avlämnade år 1966. Tyvärr vann inte utskottets förslag beaktande i detta avseende. Andra lagutskottet ansåg emellertid i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 67 år 1967 att det fanns fog för att statsbidragsbestämmelserna beträffande personalkostnaderna blev föremål för en översyn. Landstingsförbundet och Kommunförbundet har hemställt i skrivelse till socialdepartementet den 10 september 1969 att gällande bestämmelser om statsbidrag till omsorger om vissa utvecklingsstörda skulle göras till föremål för en allmän översyn i samråd med företrädare för berörda huvudmän.

Statsutskottet säger nu i sitt yttrande att en översyn av statsbidragsreglerna för det allmänna skolväsendet har påbörjats och att reglerna om statsbidrag till särskoleverksamhet skall ses över i anslutning därtill. Därför avstyrker utskottet motionerna. Jag vill dock påpeka att motionerna omfattar även tjänster som rör vårdsidan och som vi anser borde vara statsbidragsberättigade. Dessa tjänster kommer tydligen inte att beröras av nämnda översyn.

Sedan den nya lagen angående omsorger om de psykiskt utvecklingsstörda trädde i kraft år 1968 har helt naturligt kostnaderna för ifrågakvaranden statsbidrag ökat. De väsentliga utgiftsökningarna har dock huvudmännen — landstingen — fått vidkännas. Av dessa utgiftsökningar härrör huvudparten från vårdsidan. Under en treårsperiod 1967—1969 har de ökade kostnaderna för vårdhem, skolor och externa avdelningar i omsorgsstyrelsens regi i mitt hemlän enligt erhållna uppgifter fördelat sig enligt följande. Statsbidra-

Ang. bidrag till De handikappades riksförbund

gen har under denna tid ökat med 980 000 kronor. Landstingets nettoutgifter för denna verksamhet har under samma tid ökat med 6 800 000 kronor. Men denna ökade satsning på en tidigare eftersatt grupp är riktig.

Jag hoppas nu att statsbidragsreglerna för skolsidan skall medföra ett önskvärt resultat. Jag hoppas också att man inom en snar framtid tänker på statsbidragsreglerna vad det gäller vårdsidan så att dessa blir föremål för en översyn med åtföljande resultat som kommer att stimulera till ytterligare ökade insatser.

Herr talman! Mot ett enigt statsutskott kämpar man förgäves, och därför avstår jag från att ställa något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 41**Ang. bidrag till De handikappades riksförbund**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till De handikappades riksförbund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 450 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 655, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 749, av fru *Frænkel m. fl.*, i vad avsåge i motionerna — med hänvisning till motiveringen i motionerna I: 855 och II: 1005 — gjord hemställan, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till De handikappades riksförbund under socialhuvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 200 000 kronor förhöjt anslag av 650 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 655 och II: 749, de

nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till De handikappades riksförbund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 450 000 kronor.

Reservation hade avgivits, beträffande medelsanvisningen, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Wikström* (fp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till De handikappades riksförbund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 650 000 kronor.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Vi föreslår i vår reservation vid denna punkt ett anslag till De handikappades riksförbund med 650 000 kronor. Det innebär en ökning med 200 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Organisationen har själv angett sitt medelsbehov för budgetåret till 1 446 000 kronor, vilket är ett ganska betydande belopp ställt i relation till det statsbidrag som riksdagen här förmodligen kommer att bevilja.

Jag finner det högst otillfredsställande att en organisation av detta slag inte skall kunna få större delen av sina kostnader täckta av statsmedel. De handikappades riksförbund bedriver ju ändå aktiviteter som för samhället är utomordentligt betydelsefulla, men som samtidigt också är ytterst kostnadskrävande, t. ex. regional konsulentverksamhet och rekreationshem för de handikappade. Som vi påpekar i reservationen uppgår enbart för den sistnämnda verksamheten, alltså rekreationshemmen, personalkostnaderna till 765 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Anslaget till De handikappades riksförbund har ökat år från år. Statsbidraget var, vill jag minnas, för inte så förfärligt länge sedan 50 000 kronor per år. Kungl. Maj:t föreslår nu en ny höjning av anslaget, denna gång med 100 000 kronor för nästkommande budgetår. Reservanterna vill öka på detta med ytterligare 200 000 kronor. Önskemål kan man naturligtvis alltid ha. Utskottets majoritet anser att den höjning som förordats av vederbörande departementschef är vad som nu kan accepteras. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt sitt utlåtande nr 5 punkten 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningsens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 20.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkten 42**Ang. bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 485 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 655, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 749, av fru *Fränkel m. fl.*, i vad avsåge i motionerna — med hänvisning till motiveringen i motionerna I: 855 och II: 1005 — gjord hemställan, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund under socialhuvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 200 000 kronor förhöjt anslag av 685 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 485 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits, beträffande medelsanvisningen, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Wikström* (fp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anled-

ning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 685 000 kronor.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Hörselfrämjandets riksförbund har begärt en ökning av nuvarande anslag med 445 000 kronor. Kungl. Maj:ts och utskottets förslag innebär en ökning med 65 000 kronor för nästa budgetår.

Jag har en känsla av att de hörselskadades situation inte alltid tillräckligt beaktas och att det här är fråga om ett handikapp som i viss mån underskattas. De hörselskadade upplever en isolering, ett avstånd till sina medmänniskor och till omvärlden, på ett sätt som många kanske har svårt att föreställa sig. Vi som står bakom reservationen anser att Hörselfrämjandets riksförbund, som bedriver en omfattande informations- och kursverksamhet för de hörselskadade — en verksamhet som säkerligen är av mycket stor betydelse — borde få ett högre anslag än vad utskottsmajoriteten föreslår. Vi har inte ansett oss helt kunna tillgodose förbundets framställning men föreslår ändå en ökning av nuvarande anslag med 200 000 kronor till 685 000 kronor för nästa budgetår.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Här är återigen en sådan punkt, där vi är oense beträffande anslaget storlek, och där det, som jag brukar säga, föreligger överbud.

Som utskottet anför i sitt utlåtande innebär Kungl. Maj:ts förslag att Hörselfrämjandets riksförbund får 240 000 kronor av begärda 250 000 kronor för anordnande av pedagogiska kurser för vuxna hörselskadade samt 45 000 kronor för sin kursverksamhet m. m. bland föräldrar till hörselskadade barn, d. v. s. samma belopp som Riksförbundet be-

anslag till Arbetsmedicinska institutet gärt för detta ändamål. Vidare har anslaget till Riksförbundets centralbyrå räknats upp med 35 000 kronor. Totalt ökar anslaget därigenom med 65 000 kronor i förhållande till innevarande budgetår.

Utskottsmajoriteten har godtagit Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att i största korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 43—45

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46

Anslag till Arbetsmedicinska institutet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen

1. att bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst vid arbetsmedicinska institutet som byråchef i Ce 1,
2. att till Arbetsmedicinska institutet för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 7 800 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 471, av herr Nyman m. fl., och II: 810, av herr Tobé m. fl., vari yrkats, att anslaget till Arbetsmedicinska institutet skulle uppräknas med ytterligare 500 000 kronor till 8 300 000 kronor för att möjliggöra utbildning av ett ökat antal företagsläkare, sköterskor och skyddsteknisk personal samt forskning kring arbetsmiljön, innefattande även kontorsmiljön, samt att motionerna skulle överlämnas till den aviserade utredningen för översyn av arbetarskyddslagstiftningen för beaktande.

Anslag till Arbetsmedicinska institutet

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:ts att inrätta en tjänst vid arbetsmedicinska institutet som byråchef i Ce 1,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 471 och II: 810, de nämnda motionerna i vad avsåge medelsanvisningen, till Arbetsmedicinska institutet för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 7 800 000 kronor,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 471 och II: 810 i vad de ej behandlats under 2.

Reservation hade anförts, beträffande medelsanvisningen, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Wikström* (fp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 471 och II: 810, de nämnda motionerna i vad avsåge medelsanvisningen, till Arbetsmedicinska institutet för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 300 000 kronor.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Här gäller det alltså anslag till Arbetsmedicinska institutet.

Det är riktigt som utskottet påpekar att Arbetsmedicinska institutets utbildningsverksamhet är föremål för utredning beträffande utbildningens omfattning, innehåll och kostnader. Institutet har dock samtidigt en hel del angelägenheter, akuta uppgifter som behöver lösas — frågor som i dagens komplicerade tekniska utveckling på arbetslivets område blir allt viktigare. Vi anser det angeläget att institutet så snabbt som möjligt kan fullfölja dessa uppgifter, inte minst forskningen kring arbetsmil-

jön. Reserverna föreslår därför att anslaget uppräknas med 500 000 kronor.

Det är sålunda här återigen fråga om ett av dessa "överbud", som herr Birger Andersson så ofta talar om — ett uttryck som tycks ingå som en väsentlig del i hans politiska vokabulär. Jag skulle dock vilja erinra herr Andersson om att det också finns något som heter underbud. Här kan man möjligen säga att det föreligger olika bud och olika ståndpunkter. Att tala om överbud med den negativa laddning som detta uttrycksätt i och för sig har tycker jag inte är nödvändigt i dessa sammanhang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **NYMAN** (fp):

Herr talman! I egenskap av motionär ber jag att få framföra några synpunkter på den här frågan.

De växande kraven på utbyggd företagshälsovård och vidgat arbetarskydd har mötts med en ökad satsning på arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen i årets socialhuvudtitel. Det är värdefullt. Däremot har, som redan framhållits av herr Per Jacobsson, Arbetsmedicinska institutet inte fått särskilt hög tilldelning. Man begärde 6 miljoner kronor och har endast fått omkring 1 miljon kronor. Det räcker inte till att bygga upp institutets verksamhet, och detta drabbar främst utbildningen.

I den utredning som föregick Arbetsmedicinska institutets tillkomst betonades starkt att institutet skulle vara ett centrum för forskning och grundläggande högre utbildning. Statsmakterna tycks för närvarande mest vara inne på att institutet skall syssla med uppdragsverksamhet och avgiftsbelagd fortbildning, vilket skulle kunna klaras på annat sätt, om man får tro institutets ledning.

Vi motionärer anser att det är viktigt att den föreslagna utbildningen får ka-

raktär av akademisk grundutbildning med universitetsanknytning samt att undervisningen blir avgiftsfri, som all annan grundutbildning.

Utskottet har avstyrkt reservationsyrkandet om ett höjt bidrag och även ställt sig avvisande till en del andra synpunkter som vi för beaktande har fört fram i motionerna. Utskottet har därvid åberopat den utredning som är tillsatt för att bedöma omfattningen av de läkarresurser som kan disponeras för en utbyggd företagshälsovård. Det kan vi förstå, eftersom tillgången på läkare fortfarande är knapp i vårt land. Man vill också utreda formerna för tilldelning av lärtjänster för utbildningsverksamheten.

Den föreslagna uppräknings av anslaget med 500 000 kronor kommer givetvis inte att lösa de framtida behoven på detta område men kan möjligen lösa ett akut behov av utbildning av personal för näringslivet.

Enligt 1967 års överenskommelse mellan Landsorganisationen och Arbetsgivarföreningen skall företag med 2 000 anställda eller mer ha egen företagshälsovård med egen läkare. Företag med minst 500 anställda skall ha en deltidanställd läkare, och mindre företag skall täcka sitt behov av företagshälsovård genom företagshälsocentraler. En sådan kom till för tre år sedan i Eskilstuna.

Arbetsplatsernas miljö- och hälsovårdsproblem är viktiga och betydelsefulla, och man väntar på snabba åtgärder. Vi motionärer och reservanter anser att en uppräkning av anslaget inte behöver föregripa utredningens förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Jacobsson var missnöjd över att jag använt ordet överbud. Ja, ibland kan ord bli så värdeladdade att man ryggar inför dem, och det har tydligen herr Jacobsson gjort. Om man bjuder mer än någon annan

Anslag till Arbetsmedicinska institutet kan det i varje fall inte vara fel att kalla det för överbud. Och herr Jacobsson kan väl inte påstå att utskottsmajoriteten har gjort ett underbud när den tillstyrker vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

En debatt om vilken vokabulär vi skall använda är väl heller inte nödvändig. Det är ju sista gången som herr Per Jacobsson och jag har nöjet att stå i riksdagens talarstol och debattera om socialhuvudtiteln, och då tycker jag i varje fall att en sådan debatt är tämligen onödig.

Som utskottet anför i sitt yttrande har Kungl. Maj:t uppdragit åt Arbetsmedicinska institutet att i samråd med socialstyrelsen verkställa utredning om utbildningen i företagshälsovård och därmed sammanhängande frågor. I reservationen föreslås att institutet tills vidare skall få ett visst belopp till sitt förfogande för att snabbt kunna fylla ett akut behov av utbildning av läkare m. fl.

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå denna reservation, eftersom det utredningsarbete som för närvarande pågår skall vara slutfört före utgången av den månad vi har påbörjat i dag. Det dröjer således bara högst en månad till dess att utredningsresultatet föreligger och ställning kan tagas i frågan hur utbildningen i framtiden skall läggas upp. Att då kräva att institutet kanske från helt andra utgångspunkter än vad utredningen föreslår skall sätta i gång en snabbutbildning är väl ganska meningslöst.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talman, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Om inrättande av en befattning som socialattaché i Tokyo

Därefter gjordes enligt de avseende mom. 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 3.

Punkten 47

Om inrättande av en befattning som socialattaché i Tokyo

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Socialattachéer för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 650 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 683, av herr *Palm* och fru *Landberg*, samt II: 781, av fru *Lewén-Eliasson* och herr *Ericson* i Örebro, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att förslag snarast finge framläggas om inrättande av en befattning som socialattaché vid den svenska ambassaden i Tokyo med Japan och Sydostasien som bevakningsområde och att posten — som brukligt vore — måtte besättas med en person som hade god facklig och social skolning.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 683 och II: 781,

2. att riksdagen måtte till Socialattachéer för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 650 000 kronor.

Reservation hade anmälts, utom av annan, av fru *Wallentheim* (s), som likväl ej antytt sin åsikt.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Ett par motionärer har begärt att en socialattaché skulle place-

ras i Tokyo med uppgift att bevaka olika sociala förhållanden och frågor i Fjärran Östern. Japan är där borta ett nyckelland med en explosiv industriell utveckling som fortsätter i rasande fart och som är den snabbaste i världen. Men Japan får dyrt betala för en utveckling där den sociala sidan ohjälpligt släpar efter. Även vi i västländerna får besvärliga känningar av arbetskraftens löneläge och övriga arbetsvillkor där borta.

Japan har i dag 10 miljoner organiserade arbetare, och man visar i Japan på olika sätt ett stegrad intresse för att följa med vad som sker bl. a. i Sverige på det sociala området. Som belägg därför kan anföras att bara under 1969 har ett tiotal japanska studiegrupper besökt enbart Landsorganisationen — personer som på egen bekostnad rest hit för att närmare studera hur vi ser på och söker lösa våra sociala problem.

Det talas så ofta om värdet av att sälja Sverige i en omvärld med ökat intresse för internationella förhållanden och ökade kontakter. Det värdet ligger emellertid enligt min mening inte bara på det ekonomisk-tekniska området, som man gärna skjuter i förgrunden, utan också på det väldiga fält som omfattar sociala frågor i vid mening och arbetsmarknadsproblem.

Att utväxla insikter och erfarenheter samt att ge och få information och lärdomar i fråga om både misstag och framsteg är ett primärt intresse inte bara för de länder som är i direkt kontakt med varandra utan är även internationellt av betydelse. Jag är övertygad om att en socialattaché i Tokyo skulle kunna göra stora insatser och bli livligt utnyttjad för att i Japan och Fjärran Östern sprida kännedom om Sverige, ty Sverige har, vilket jag själv har kunnat konstatera, ett stabilt rykte även i Japan för sin sociala välfärds politik och avancerade arbetsmarknads politik.

Statsutskottet har avstyrkt motionen med hänvisning till att tre departement

Om inrättande av en befattning som socialattaché i Tokyo

har enats om att förordna, med placering i Tokyo, en ekonomisk attaché med uppgift att också bevaka utvecklingen inom social-japansk politik. Det är alldeles utmärkt att en sådan ekonomisk attaché placeras i Tokyo. Åtgärden behövs, därom råder ingen som helst tvekan. Men självfallet blir vederbörande attaché utsedd efter sina ekonomiska meriter, sin ekonomiska utbildning och erfarenhet. De ekonomiska frågorna i detta kolossala område kräver säkert sin man. Det finns emellertid arbetsuppgifter över nog också för en aktiv socialattaché med hänsyn till det väldiga arbetsfältet, som ju omfattar inte bara Japan utan hela Sydostasien. Enligt min och motionärernas mening är en dubbelbemanning lika motiverad i Tokyo som i Bryssel, detta så mycket mera som vi för närvarande har inskränkt oss till att placera socialattachéer enbart i västvärlden.

Det är enligt min mening synnerligen oklokt att inte utveckla större aktivitet i Fjärran Östern än att inskränka oss till att ge en kommande ekonomisk attaché den sociala bevakningen såsom en sidouppgift att utföras i mån av tid, möjligheter och intresse. Nej, herr talman, för denna uppgift krävs i hög grad en person med specialinriktad utbildning på det sociala fältet, som har sociala erfarenheter och gedigen politisk och facklig erfarenhet. Rekryteringsbasen blir alltså en helt annan.

Då jag och några stycken med mig på ort och ställe med häpnad och intresse har sett den fantastiska utvecklingen i Japan men också skakats av dess avigsidor och de från sociala synpunkter dramatiska förhållanden som där råder, kan jag inte annat än beklaga att tredje avdelningen inte har funnit denna motion värd ett bättre öde. Även om jag är övertygad om att jag inte lyckas kan jag, herr talman, inte underlåta att yrka bifall till motionerna I: 683 och II: 781.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Tredje avdelningen har inte kunnat bevakas att tillstyrka motionen. Tredje avdelningen har inte heller varit i Japan och på ort och ställe sett hur det är, men vi har ett livligt minne av den strid vi förde i flera år om att över huvud taget inrätta tjänster som socialattachéer i vissa huvudstäder. Intresset var inte på alla håll så förfärligt stort. Emellertid har vi lyckats att undan för undan bygga ut den verksamheten.

När Kungl. Maj:t nu föreslår att det skall placeras en ekonomisk attaché i Tokyo och att innehavaren av denna tjänst även skall följa utvecklingen på arbetsmarknaden och inom socialpolitiken i Japan, så anser vi i avdelningen att det är ett första förträffligt steg fram emot att eventuellt så småningom även få en socialattaché där. Vi har inom statsutskottets tredje avdelning varit fullkomligt överens om att vi inte kunde gå längre än vad man har föreslagit från departementet. I utskottet in pleno avgav motionärerna blanka reservationer, som det så vackert heter, men ingen av utskottets ledamöter har yrkat bifall till motionen. När det nu bereds möjligheter att bevaka sociala frågor i Japan, bör vi kunna vara nöjda med detta och se vad det kommer att innebära.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjordes i enlighet med de rörande mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 683 och II: 781; och förklarades den förra propositionen, vil-

Ang. bosättningslån till ensamstående

ken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därefter utskottets hemställan i mom. 2.

Punkterna 48 och 49

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50

Ang. bosättningslån till ensamstående

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1970/71 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 72, av herr *Helén m. fl.*, och II: 86, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, vari — med hänvisning till motiveringen i motionerna I: 111 och II: 122 — anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att ensamstående måtte givas rätt till bosättningslån på samma villkor som gifta,

dels de likalydande motionerna I: 655, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 749, av fru *Fränkel m. fl.*, i vad avsåge i motionerna — med hänvisning till motiveringen i motionerna I: 855 och II: 1005 — gjord hemställan, att bestämmelserna i kungörelsen om statliga bosättningslån måtte ändras så att även ensamstående handikappad gaves möjlighet att erhålla bosättningslån,

dels ock de likalydande motionerna I: 658, av herr *Högström m. fl.*, och II: 743, av fru *Dahl m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om översyn och ändring av bosättningslånekungörelsen med tillämpningsföreskrifter, med särskilt beaktande av i motionerna framförda synpunkter.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte

a. avslå motionerna I: 72 och II: 86, I: 655 och II: 749 samt I: 658 och II:

743, de fyra sistnämnda i vad avsåge bosättningslån till vissa ensamstående,

b. i anledning av motionerna I: 658 och II: 743, i vad de ej behandlats under a, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anför,

2. att riksdagen till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1970/71 måtte anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kronor.

Reservation hade avgivits, beträffande bosättningslån till ensamstående, av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Per Jacobsson* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Wikström* (fp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 72 och II: 86 samt I: 655 och II: 749, de två sistnämnda såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 658 och II: 743 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Jag börjar känna ett behov av att be kammaren om ursäkt för att jag så ofta tar till orda, men detta blir väl mitt sista framträdande i Sveriges riksdag i debatten om socialhuvudtiteln.

Här gäller det statens bosättningslån. Förhållandet är det att ensamstående som ej har vårdnaden om barn inte kan få lån ur bostadslånefonden. Emellertid finns det även ensamstående som både på grund av sin ekonomiska situation och andra omständigheter har svårt att klara utgifterna för inredning och utrustning i samband med en bosättning som också för deras del kan vara alldeles nödvändig. De ensamstående har i många fall speciella svårigheter på bostadsmarknaden. Då kan man också tycka att det borde vara onödigt att

utestänga dem från den möjlighet att få ett hem som bosättningslånen ändå innebär.

Här är det fråga om lån, och jag kan inte se att det skulle innebära några nationalekonomiska förvecklingar att bifalla reservanternas yrkande. Därmed skulle också de ensamstående handikappades problem lösas, en fråga som har berörts i flera motioner.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Ju längre herr Jacobsson och jag håller på, desto mer glesnar skarorna, och det kan jag förstå. Det kan inte vara så särskilt muntert att höra herr Jacobsson och mig hela dagen, men jag förmodar att det är sista gången i dag som vi har ett litet meningsutbyte.

Inom utskottet har rätt enighet om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om en översyn av de nuvarande bosättningsreglerna för att bland annat åstadkomma en mindre restriktiv prövning vid långivningen.

Däremot har inte utskottsmajoriteten övertygats av de skäl som motionsledes anförts för att bosättningslån skall kunna utgå även till ensamstående.

När riksdagen beslöt att inrätta statens bosättningslånefond var det i syfte att stödja bosättningen mot bakgrunden av den relativt låga äktenskapsfrekvensen och den höga äktenskapsåldern. Därigenom skulle tidiga äktenskap främjas. Nu har detta inte hindrat att man slopat kraven på giftermål eller på trolövning. De befolkningspolitiska motiv som låg bakom inrättandet av lånefonden går ju i och för sig lika bra ihop med s.k. samvetsäktenskap. Någoting annat blir det emellertid om läntagarkretsen vidgas till att omfatta även ensamstående. En sådan omprövning av bosättningslånereglerna

Ang. bosättningslån till ensamstående har utskottsmajoriteten icke varit beredd att tillstyrka.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de angående mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 50 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och

Ang. den allmänna arbetsgivaravgiften

befunnos vid omröstningens slut röster-
na hava utfallit sålunda:

Ja — 83;
Nej — 26.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

Punkten 51

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 52

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att beställa viss utrustning till akademiska sjukhuset i Uppsala; och

nr 42, angående överlämnande till allmänna beredningsutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. den allmänna arbetsgivaravgiften

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 10, med anledning av motioner om den allmänna arbetsgivaravgiften.

Till behandling hade bevillningsutskottet förehåft

1) de likalydande motionerna I: 56, av herr *Helén m. fl.*, och II: 66, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, vari hemstälts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att 1968 års lokaliseringsutredning finge i uppdrag att skyndsamt behandla frågan om ett regionalt sloppande av den särskilda arbetsgivaravgiften;

2) de likalydande motionerna I: 153, av herr *Petersson, Karl, m. fl.*, samt

II: 924, av herr *Petersson* i Gäddvik och herr *Nilsson* i Agnäs, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag om sänkning av arbetsgivaravgiften inom det av 1968 års lokaliseringsutredning i delbetänkandet "Lokaliserings- och regionalpolitik" (SOU 1969: 49) föreslagna stöd-området; ävensom

3) de likalydande motionerna I: 158, av herr *Wikström* och herr *Peterson, Eric*, samt II: 177, av herr *Rinås m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att från allmän arbetsgivaravgift befria fri- och lågkyrkliga sammanlutningar samt andra ideella organisationer som för sin verksamhet i huvudsak vore beroende av insamlade medel.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 56 och II: 66, i vad de behandlas i detta betänkande,

2) motionerna I: 153 och II: 924

3) motionerna I: 158 och II: 177.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Tistad* (fp), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Petersson* (m), *Österdahl* (fp), *Larsson* i Umeå (fp), *Enarsson* (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort under 1 och 2 hemställa, att riksdagen — med anledning av motionerna I: 56 och II: 66 samt I: 153 och II: 924 — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att motionerna finge överlämnas till 1968 års lokaliseringsutredning för beaktande;

2) av herrar *Tistad* (fp), *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Petersson* (m), *Österdahl* (fp), *Larsson* i Umeå (fp), *Enarsson* (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 158 och II: 177 måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring i förordningen

(1968:419) om allmän arbetsgivaravgift.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! I sina partimotioner om Norrlandsfrågorna har folkpartiet dragit upp de stora riktlinjerna för hur partiet anser att Norrlandsproblemen bör kunna lösas. Man har där tagit upp frågorna om målsättningen för Norrlandspolitiken, om prioriterings- och serviceorter, om möjligheterna att skapa ett företagsvänligare klimat i Norrland, om generella åtgärder för att minska olägenheterna av en lokalisering dit, t. ex. när det gäller särskilda frakttaxor, särskilda persontaxor, inrikesflygets taxesättning och även när det gäller direkt lokaliseringstödande åtgärder. Vidare aktualiseras frågan om skattelindringar, t. ex. snabbare avskrivning av industribyggnader, befrielse från eller lindring av elergskatten, en revision av taxan för elkraft och telefonavgifter, o. s. v. Men man tar också upp frågan om slopande av den allmänna arbetsgivaravgiften.

När det gäller den allmänna arbetsgivaravgiften yrkar folkpartiet i motionen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att 1968 års lokaliseringstudning får i uppdrag att skyndsamt behandla frågan om ett regionalt slopande av arbetsgivaravgiften. I motionen påtalas att arbetsgivaravgiften motverkar att arbetstillfällena skapas och att den försämrar förutsättningarna för nu existerande arbetstillfällena. I områden med stor arbetslöshet framstår arbetsgivaravgiften som en olämplig form av beskattning, säger man i motionen.

Det primära i Norrlandsproblematiken och även i vissa andra landsdelars problematik, t. ex. när det gäller Gotland, är att skapa ökad sysselsättning för dem som är bosatta i området. Det sker givetvis genom att man skapar fler arbetstillfällena. En direkt beskattning av arbetskraftens löner är därför ett starkt hinder för att skapa ökad sys-

Ang. den allmänna arbetsgivaravgiften selsättning i dessa områden. Om de perifera delarna i vårt land skall kunna hävda sin ställning och om möjligt skapa sysselsättning för den arbetskraft som finns där måste produktionen inriktas på en ytterligare förädling av de varor som produceras. Produktionen måste främst ta sikte på varor, vilkas värde är högt i förhållande till transportkostnaderna och andra kostnader som är förenade med marknadsföring av varan. En dylik förädling kräver som regel stor arbetskraftsinsats i förhållande till produktion av råvaror eller halvfabrikat. Även ur den synpunkten är det speciellt olyckligt att en allmän arbetsgivaravgift läggs på de varor som produceras i dessa områden.

En näringsgren som har stor betydelse för Norrland, Dalarna, Gotland och Öland är turismen. Ett av de viktigaste hindren för en snabbare utveckling av turismen är att det är dyrt att turista i Sverige. Detta sammanhänger naturligtvis i stor utsträckning med det höga kostnadsläget här jämfört med kostnadsläget i andra länder med omfattande turism. Turismen är ju också en mycket personalkrävande näringsgren. Kan den svenska turistnäringen sänka priserna vid hotell och pensionat, skulle säkerligen turistnäringens attraktionskraft öka bland både svenskar och utlänningar som turistar i andra länder. En expansion av turistnäringen i Sverige skulle också förbättra handelsbalansen gentemot utlandet, och utgifterna för turismen skulle då inte så kraftigt som för närvarande belasta den svenska valutareserven. Även här har arbetsgivaravgiften en klart negativ inverkan, då den ökar kostnaderna för turistnäringen. Detta är särskilt betydelsefullt i de områden där sysselsättningen är svag och där just turistnäringen har stora möjligheter att utvecklas ytterligare.

Bevillningsutskottet är dock i sitt betänkande kallsinnigt till en särskild utredning om borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften. Man hänvisar

Ang. den allmänna arbetsgivaravgiften

till att lokaliseringstuderingen i november 1969 har lämnat sitt betänkande och där redovisat sin inställning till frågan om lämpligheten av att använda skattepolitiken som ett medel att styra företag och sysselsättning till vissa speciella landsdelar. Utredningen anser, säger utskottet, en "regional" skattepolitik vara tekniskt svårgenomförbar och också omotiverad med hänsyn till de möjligheter företagen enligt gällande bestämmelser har att skriva ned varulager och anläggningstillgångar och att avsätta medel till investeringsfonder. Utredningen har inte heller, fortsätter utskottet, ansett sig böra förorda några bestämmelser om skatteförmåner i samband med nyetablering. Bestämmelserna om företagets avsättning till och användning av investeringsfonderna tillgodoser enligt utredningens uppfattning de syften sådana regler kan främja. Utskottet instämmer i lokaliseringstuderingens yttrande och avstyrker bifall till motionsyrkandet.

Lokaliseringstuderingen har ju i sitt betänkande redovisat vilka åtgärder som vidtagits i andra länder i fråga om skattelättnader. I åtskilliga länder, däribland Frankrike, Västtyskland, Italien, Förenta staterna, Finland, Belgien och Norge, används skattelättnader som medel att befrämja de regionalpolitiska målen. Lättnaderna kan bestå i befrielse från företagsbeskattning av vinster eller fastigheter, speciella avskrivningsregler, befrielse från energi- eller transportskatter, möjligheter att göra avsättning till skattefria fonder o. s. v. När utredningen avvisar särskilda skattebestämmelser ur lokaliseringssynpunkt är det just beskattningen av företagsvinster som man diskuterar.

Även om jag inte delar utredningens uppfattning om företagsvinsternas beskattning när det gäller lokalisering — det finns ju begränsningar i avskrivningsmöjligheterna, och avsättningen till investeringsfonderna är begränsad till aktiebolag, ekonomiska föreningar och skogsbruk — är det ju inte frågan

om beskattningen av företagsvinster som vi här i dag diskuterar, utan det är frågan om en särskild beskattning av lönekostnaderna vid företag i detta land. Det är kanske riktigt som utredningen anför på något ställe, att företagsvinsterna säkerligen inte är så stora under de första åren efter det att man har lokaliserat sin verksamhet till annan ort. Dock drabbar ju den allmänna arbetsgivaravgiften företagen oberoende av om dessa går med vinst eller förlust. Den drabbar företaget i förhållande till hur stora löner företaget betalar ut. Även för ett företag som under en viss tid, t. ex. en uppbyggnadsperiod, går med förlust skulle ju ett slopande av arbetsgivaravgiften innebära att man minskade sina kostnader direkt med en procent av de utbetalda lönerna.

Jag tycker därför att bevillningsutskottets betänkande i denna fråga inte är adekvat. Utskottet går förbi kärnpunkten och försöker använda lokaliseringstuderingens uttalande om beskattningen av företagsvinster som ett motiv för att inte slopa arbetsgivaravgiften. Såvitt jag förstår kan man inte skriva av kostnader motsvarande arbetsgivaravgiften eller avsätta medel till investeringsfonder, om man inte har företagsvinster i tillräcklig omfattning. Efter som oppositionens representanter i utskottet inte kan dela utskottsmajoritetens synpunkter i denna fråga, har en särskild reservation avgivits av herr Tistad m. fl. Där anför vi reserverter att det är ett stort samhälleligt intresse att full sysselsättning kan upprätthållas och att den regionala obalansen är ett allvarligt samhällsproblem.

Obalansen i sysselsättningen måste därför kraftfullt och snabbt angripas med olika medel. Investeringsfonderna har inte varit tillräckliga för att på ett tillfredsställande sätt fylla en uppgift i lokaliseringpolitiken. Vi anser därför att det bör prövas att regionalt slopa eller sänka uttaget av den allmänna arbetsgivaravgiften. En sådan åtgärd skulle innebära att ytterligare arbets-

tillfällen skapades och att förutsättningarna för nya och befintliga arbetstillfällen förbättrades. Därför föreslår reservanterna att motionerna överlämnas till 1968 års lokaliseringsutredning för beaktande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation vid bevillningsutskottets betänkande, betecknad med nr 1.

I en annan motion av herrar Wikström och Eric Peterson samt av herr Rimås m. fl. har hemställts att riksdagen beslutar att från allmän arbetsgivaravgift befria fri- och lågkyrkliga sammanslutningar samt andra ideella organisationer som för sin verksamhet i huvudsak är beroende av insamlade medel. Utskottet avstyrker också dessa motioner och hänvisar till sitt betänkande förra året, där man framhöll att syftet med arbetsgivaravgiften var att kompensera staten för det skattebortfall som mervärdesskatten medförde genom att näringslivets investeringar var undantagna från mervärdesskatt. Alla arbetsgivare, d. v. s. alla som hade personal anställd och utgav löner eller naturaförmåner av förut angivet slag, var utan undantag skyldiga att erlägga arbetsgivaravgift, säger utskottet i fjolårets utlåtande. Vidare påtalar man det förhållandet att om ett skattesubjekt var helt eller delvis frikallat från skyldigheten att erlägga statlig inkomstskatt, detta inte motiverade befrielse från skyldigheten att erlägga arbetsgivaravgift. När frågan behandlades vid fjolårets riksdag fördes en lång och ingående debatt om arbetsgivaravgiftens berättigande eller icke, då det gäller dessa kyrkliga sammanslutningar eller andra ideella organisationer. Dessa sammanslutningar och organisationer är i stor utsträckning befriade från skyldigheten att erlägga statlig inkomstskatt. Det vore därför naturligt om de också var befriade från att erlägga allmän arbetsgivaravgift. Några större svårigheter att skilja på dessa organisationer och andra som skall erlägga arbetsgivaravgift

Ang. den allmänna arbetsgivaravgiften
torde icke föreligga, i synnerhet om man går efter de organisationer som är befriade från statlig inkomstskatt. Ännu mera omotiverad blir arbetsgivaravgiften för dessa, om man betänker att arbetsgivaravgiften kom till just för att kompensera det skattebortfall som inträdde genom att näringslivets investeringar blev undantagna från mervärdesskatt. De kristna samfundet och andra ideella organisationer som i stort sett lever på gåvor och insamlingar skall alltså vara med och betala skatt för att kompensera det skattebortfall för staten som uppstått genom att näringslivet blivit befriat från vissa skattepålager.

Detta är verkligen att ge med ena handen och ta med den andra och då ta av dem som lever under svåra ekonomiska förhållanden och som är helt beroende av andra människors offervilja och givmildhet. Att som utskottet gör hänvisa till avgiftens generella natur och till svårigheten att finna en form för undantag som tillgodoser rättvisekravet utan att äventyra syftet med avgiften kan, tycker jag, inte godtas i ett läge som detta.

Redan i samband med lagstiftningens införande gjordes ju undantag för rederinäringen, där man har en lägre uttagsprocent. Sådant undantag borde även vara möjligt för kristna samfund och andra ideella och humanitära organisationer som bedriver verksamhet av icke kommersiell art. I reservation 2 av herr Tistad m. fl. yrkas därför att kyrkliga sammanslutningar och andra ideella organisationer som för sin verksamhet i huvudsak är beroende av insamlade medel icke skall behöva erlägga allmän arbetsgivaravgift.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 vid bevillningsutskottets betänkande nr 10.

Herr PETERSSON, KARL, (m):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 10 med anledning av motioner om den allmänna arbetsgivar-

Ang. den allmänna arbetsgivaravgiften

avgiften behandlas motioner från moderata samlingspartiet med anhållan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag om sänkning av arbetsgivaravgiften inom det av 1968 års lokaliseringensutredning föreslagna stödområdet.

Frågan om utnyttjande av generella åtgärder berörs i utredningens förslag. Det framhålles att sådana åtgärder i större utsträckning bör kunna ifrågakomma för att positivt påverka möjligheterna till sysselsättning inom stödområdet. I särskilt yttrande fogat till utredningen har ledamöterna av rådgivande nämnden herrar Ekström och Svanberg bl. a. anfört följande:

”En snabb industriell tillväxt i de områden, som har brist på arbetstillfällen, är enligt vår mening inte enbart en fråga om kapitaltillgång. Lokaliseringpolitiken bör därför i högre grad än tidigare inriktas på åtgärder, som är avsedda att generellt förbättra den industriella miljön i vid bemärkelse och i mindre utsträckning präglas av individuella förmåner.”

Ledamoten av nämnden herr Kahlin anför bl. a. att generellt verkande stimulansåtgärder bör ges ett väsentligt ökat utrymme i en framtida regionalpolitik.

I proposition nr 75 med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten som nu lagts fram för riksdagen berör även departementschefen frågan om arbetsgivaravgiften och generella åtgärder. Han uttalar sig positivt om framtida generella åtgärder men säger att han för närvarande inte framlägger förslag om någon ändring i arbetsgivaravgiften. Med hänsyn till att frågan behandlas i nämnda proposition borde föreliggande motioner I: 153 och II: 924 ha behandlats i samband med nämnda proposition.

Majoriteten har inte kunnat gå med på motionärernas förslag.

Utskottet åberopar i sitt betänkande lokaliseringensutredningens inställning till frågan om det skulle vara lämpligt att

använda skattepolitiken som ett medel att styra företag och sysselsättning till vissa speciella landsdelar. Jag vill i det sammanhanget referera till vad jag tidigare anfört om de yttranden som bifogats utredningens förslag. Därtill kommer att flera tunga remissorgan, bl. a. LO och SAF, pekat på behovet av att generella åtgärder i större omfattning kommer till användning i lokaliseringenspolitiskt syfte.

I den gemensamma borgerliga reservationen till betänkandet framhålles att man bör pröva ett regionalt slopande eller sänkande av uttaget av den allmänna arbetsgivaravgiften. En sådan åtgärd skulle innebära att ytterligare arbetstillfällen skapades och att förutsättningarna för nu befintliga arbetstillfällen förbättrades.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1, som går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att motionerna överlämnas till 1968 års lokaliseringensutredning för beaktande.

Reservation nr 2 av herr Tistad m. fl. gäller frågan om befrielse för vissa ideella organisationer från skyldigheten att erlägga allmän arbetsgivaravgift. Där har utskottets majoritet inte kunnat gå med på motionärernas framställning. Gällande bestämmelser drabbar hårt kristna samfund, nykterhetsorganisationer och humanitära organisationer som bedriver verksamhet av icke kommersiell natur.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den borgerliga reservationen även i denna del.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall be att få ge några synpunkter på den allmänna arbetsgivaravgiften, som i realiteten är en löneskatt. Jag vill göra det med anledning av den motion som jag tillsammans med herr Eric Peterson har väckt i denna kammare.

Löneskatten tillkom vid omläggning-

en av omsättningsskatten till mervärdeskatt. Det är möjligt för företag att kompensera denna ökade kostnad genom att höja priserna på de varor de säljer. Men hur kompenserar en nykterhetsorganisation, en ungdomsrörelse eller ett frikyrkligt samfund denna merkostnad?

Det har sagts mig vid samtal jag haft med ledande socialdemokrater att man här i själva verket begick ett misstag i departementet. Man förbisåg att avgiften skulle komma att drabba även denna typ av arbetsgivare. Det är inte orimligt att misstag begås också i departementen! Det finns enligt min mening inte heller anledning för oppositionen att speciellt utnyttja det under förutsättning att vederbörande departement är berett att erkänna att det begick ett misstag.

Denna löneskatt är det första exemplet på en direkt beskattning av gåvo- och offermedel. Organisationer och kyrkor har under år 1969 reagerat mycket kraftfullt. Vid årsmöten, generalkonferenser och kongresser har man protesterat livligt. Protesterna gäller naturligtvis principen.

Men detta är inte bara en principfråga, utan för varje berörd organisation utgör den allmänna arbetsgivaravgiften också en kännbar kostnad. Det som utmärker nykterhetsrörelsen, frikyrkorörelsen och de övriga folkrörelserna är ju att de inte är kapitalintensiva men desto mer personalintensiva. Denna löneskatt är av den speciella karaktären att den slår ovanligt hårt på personalintensiva arbetsgivare men inte alls på samma sätt drabbar ett kapitalintensivt företag.

För mitt eget samfunds del, Svenska missionsförbundet, innebär det nuvarande skatteuttaget en utgift på 250 000 kronor per år och för pingströrelsen lika mycket. Man skulle kunna räkna upp organisation efter organisation för vilka detta skatteuttag är lika kännbart. Det drabbar svenska kyrkan så hårt att statsrådet Alva Myrdal i en särskild proposition föreslår kompensation för

Ang. den allmänna arbetsgivaravgiften de enskilda pastoraten. Det tycker jag är bra. Men vad gör de kyrkor som inte kan få en sådan kompensation av staten, och vad gör nykterhetsrörelsen och alla de övriga ideella organisationerna?

Risken är ju också att arbetsgivaravgiften ytterligare höjes. Enligt uppgifter övervägde regeringen allvarligt att göra det i samband med skatteförslaget. Enligt samma uppgifter skulle t. ex. statsminister Palme ha varit inne på den linjen. Jag förstår det, ty som ett finanspolitiskt instrument är arbetsgivaravgiften mycket bekväm, men ser man den som en skatt på frivilligt insamlade medel, kommer naturligtvis en höjning i framtiden — som visst inte är otänkbar — att drabba utomordentligt hårt.

Argumenten mot motionskravet om befrielse från arbetsgivaravgiften är huvudsakligen av två slag. Antingen anser man att principiellt skall även ideella organisationer och kyrkor drabbas av denna sorts skatt — man har alltså ingenting emot att de beskattas — eller också anser man att undantag är svåra att göra. Det första argumentets karaktär kan jag förstå, även om jag inte delar det. Det andra argumentet håller verkligen inte. Undantag gjordes redan från början för rederinärningen, och jag har svårt att tro att man inom finansdepartementet eller utskottet inte skulle ha den sakkunskap som behövs för att klara uppgiften att utforma den lagtext som är erforderlig för detta syfte.

Då återstår till sist bara principfrågan. Om man anser att kyrkor och frivilliga organisationer skall drabbas av en löneskatt, skall man naturligtvis följa utskottsmajoritetens förslag, men om man anser att frivilligt insamlade gåvor och offermedel för kyrkor och ideella organisationer över huvud taget inte bör beskattas, då bör man följa reservanternas förslag.

Herr talman! För min del är valet inte svårt — jag följer reservationen.

Ang. den allmänna arbetsgivaravgiften

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Gång efter annan hamnar man i den situationen att man skall försvara ett utskottsbetänkande och känner igen alla argument genom tidigare behandling, men ändå skall det, enligt den ordning som tillämpas här, finnas en talesman för utskottet. Jag hade för avsikt i dag att inte gå upp i talarstolen utan stå kvar i bänken och yrka bifall till utskottets hemställan, men det blev inte så.

När jag lyssnade till herr Österdahls anförande slog det mig att han sade att bevillningsutskottet är mycket kallsinnigt i sitt ställningstagande. Ja, man kanske kan uttrycka det så. Utskottsmajoriteten har nämligen den uppfattningen att här gäller det en åtgärd av generell karaktär. I den mån som det gjorts misstag vid lagtextens utformning, vilket herr Wikström ville göra gällande, vill jag gärna ha reda på de dokument som ger bevis härpå. Det räcker inte att säga att man träffat ett antal socialdemokrater, som tyckt att det blivit fel från början. Det måste till litet mera som bevis.

Det är klart att man kan säga att om ett företag får en procents lätnad på sitt lönekonto, så verkar det i positiv riktning. Det är en sanning som inte går att bestrida. Men det finns också en annan effekt: samhället måste få in de pengar som behövs till den verksamhet vi fattar beslut om. Detta får man också ta med i beräkningen. Jag kan inte föreställa mig att en procents belastning kan få någon avgörande betydelse. Vi vet ju att vi tyvärr har en utveckling i vårt samhälle som i vissa stycken ur kostnadssynpunkt innebär mycket större belastning än en avgift som denna.

Min mening är sålunda att utskottsmajoriteten vidhåller en uppfattning som mycket väl går att styrka.

Herr Karl Pettersson säger att han vill ha sin motion behandlad i annat sammanhang, och det kan ligga någonting i det. Men herr Karl Pettersson har friheten att i anledning av den kommande

stora lokaliseringspropositionen väcka ytterligare en motion. Då kan han ju föra fram sina synpunkter vad gäller lokaliseringsfrågan. Jag tycker att det vore ett riktigare sammanhang än detta.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag noterade att herr John Ericsson öppet och oförblommerat — mera öppet än jag någonsin hört det — erkände att det här är fråga om en direkt löneskatt, som enbart har finanspolitiska motiv. Alltså står här två principer mot varandra. Den socialdemokratiska principen innebär att man mycket väl kan beskatta kyrkor, ideella organisationer och ungdomsrörelser. Det är ett av många medel att finansiera statens utgifter. Mot detta står den icke-socialistiska minoritetens uppfattning att frivilligt insamlade gåvo- och offermedel icke skall beskattas.

Herr talman! Klarare kan man inte uttrycka den ideologiska skillnaden mellan de båda uppfattningarna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkterna 1 och 2 samt därefter särskilt rörande punkten 3.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkterna 1 och 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Tistad m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Österdahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 10 punkterna 1 och 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Tistad m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Österdahl* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 52.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

I fråga om punkten 3, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Tistad m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Österdahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. den allmänna arbetsgivaravgiften

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 10 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Tistad m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Österdahl* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 53.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, med anledning av motion angående trafikpolitiken;

nr 22, med anledning av motioner angående tullklareringen av flygplan;

nr 23, med anledning av motioner angående rätten till avdrag för reklam- och representationskostnader;

nr 24, med anledning av motioner angående beskattningen av likvid för stormfälld skog; och

nr 25, med anledning av motioner om ökad information till allmänheten i skattefrågor.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets memorial nr 29, angående överlämnande till statsutskottet av två till lagutskott hänvisade motioner, bi-

Om begränsning av stadsplaneläggning till samhällsägd mark

fölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av motion om förbud mot avyttring till enskild av kommunägd mark, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om begränsning av stadsplaneläggning till samhällsägd mark

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av motioner om begränsning av stadsplaneläggning till samhällsägd mark.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 118 i första kammaren av herr *Werner* och nr 129 i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.*, i vilka likalydande motioner yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning och förslag om att endast samhällsägda mark skulle kunna stadsplanläggas.

Utskottet hade i det nu ifrågakommande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 118 och II: 129 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **WERNER** (vpk):

Herr talman! I likhet med vad som var fallet när motioner i denna fråga behandlades förra gången avstår utskottet från att argumentera mot motionärernas förslag. Utskottet hänvisar i stället till att lagstiftningen om förköpsrätt för kommuner, ändringar i tomt-rättslagstiftningen samt ändrade bestämmelser om skatt på realisationsvinst vid försäljning av fast egendom varit i kraft så kort tid att det ännu är för tidigt att dra några bestämda slutsatser om deras verkan. Vidare hän-

visas till det nyligen avgivna betänkandet från expropriationsutredningen.

Det är riktigt att expropriationsutredningens förslag innebär väsentliga förbättringar när det gäller kommunernas möjligheter att expropriera mark som är nödvändig för samhällsutbyggnaden. Trots detta och trots de nyss nämnda reformerna som företogs 1967 — och redan då av vårt parti och enskilda socialdemokrater ansågs otillräckliga — är de nuvarande instrumenten och resurserna inte tillfyllest för att ge kommunerna möjlighet att driva en aktiv markpolitik och samtidigt komma till rätta med den nuvarande markspekulationen. Det är därför optimistiskt i överkant, när utskottet med hänvisning till de föreslagna nya reglerna i expropriationslagstiftningen, i förening med ett genom tomträttsinstitutet behållet förfogande över marken, anser detta som tillräckliga medel att komma till rätta med markvärdestegringen.

Skall man på ett verksamt sätt ge samhället möjligheter att påverka markdisponeringen och stoppa markspekulationen, så måste enligt vår mening de nuvarande instrumenten förbättras och byggas ut. Vi tror att detta är nödvändigt, om man inom överskådlig tid vill nå målsättningen att kommunerna skall ha en markreserv motsvarande i första hand ett tioårigt utbyggnadsbehov. Vi har därför i våra motioner pekat på att förköpslagen måste ändras dithän att samhället ges rätt att pröva det överenskomna priset vid övertagna köp. Det kunde exempelvis ske genom inrättande av en markvärderingsnämnd i varje län, med rätt att nedsätta markpriset till en skälig nivå. Vi tror att en sådan åtgärd, kombinerad med väsentligt ökade resurser för markförvärv, skulle göra den nuvarande lagen om kommunal förköpsrätt långt mer effektiv än den är för närvarande.

Vad beträffar markvinstbeskattningen är det otillräckligt med en sådan konstruktion som bara till en del drar

Om begränsning av stadsplanläggning till samhällsägd mark

in den värdestegring som ett markområde har undergått i första hand till följd av samhälleliga insatser. Den värdeökningen anser vi bör beskattas till fullo.

Vi har vidare ansett att det mycket starkt kan ifrågasättas, om inte statliga lan till bostadsbyggande bör beviljas enbart till hus som byggs på samhällsägd mark, för att begränsa den nuvarande prisförhöjande konkurrensen om marken som i flertalet fall har till syfte att garantera byggmonopol för markägare eller inrättande av ett sådant monopol vid en eventuell försäljning till en kommun. Det bör också övervägas om privatföretag skall få bygga på samhällsägda mark, därest de inte kan garantera samma hyresnivå som om huset hade varit statligt belånat.

Det nuvarande planmonopolet ger kommunerna formella möjligheter att besluta om markanvändningen, men erfarenheterna visar att det så kallade monopolet ingalunda ensamt garanterar att kommunerna kan genomföra en samhällsutbyggnad utan att kompromissa fram stadsplaner, om markägaren är en annan intressent än kommunen. För att kommunen skall kunna genomföra en stadsplanläggning utan sidoblickar till andra intressen än kommunens, är det därför nödvändigt att ett ökat kommunalt markägande kommer till stånd. En lämplig komplettering vore att planmonopolet utvidgades så att samhällsägt ägande av marken gjordes till förutsättning för att stadsplanläggning skall få ske. Därigenom skulle man på ett avgörande sätt beskära möjligheterna till markspekulation, därför att mark som är nödvändig för bebyggelse förr eller senare måste komma samhället d. v. s. kommunen till del. Möjligheterna att spekulera i mark skulle då bli avsevärt mindre än de är i dag.

Herr talman! Med vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 118 och II: 129.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Herr Werner påstår att utskottet inte argumenterat mot den motion som han företräder, men det har utskottet gjort. Vi har bl. a. anfört att en av de viktigaste faktorerna när det gäller att komma åt markvärdestegring och annat är den expropriationslagstiftning som man räknar med skall komma om något år. Den utredning som blev färdig för en tid sedan håller nu på att remissbehandlas, och det skulle kanske vara egendomligt om utskottet tillstyrkte en motion av detta slag just medan man håller på att remissbehandla en expropriationsutredning, som går mycket, mycket längre än vad den nuvarande expropriationslagen gör och som kommer att ge samhället större möjligheter att klara markproblemen i tätorterna än som för närvarande är fallet.

Om jag ytterligare skall utveckla detta ärende vill jag framhålla att kommunerna först och främst har planmonopolet, som inte är så verkningslöst som herr Werner vill göra gällande. Rätt skött betyder planmonopolet utan tvekan en väldigt stor tillgång för kommunerna. Sedan är det givet att kommunerna själva måste driva en aktiv markpolitik och på det sättet skapa förutsättningar för att kunna behärska detta viktiga område. Den förköpsrätt som har tillkommit är ett led i kommunernas möjligheter att påverka utvecklingen. Den är naturligtvis inte ensam tillräcklig. Men har man bl. a. de förbättrade realisationsvinstbeskattningsreglerna samt förköpsrätten och får man nu också en förbättrad expropriationslagstiftning, har man helt andra förutsättningar att med denna treklång göra mer än vad man har gjort tidigare.

Tomträttsinstitutet, som utan vidare kan betecknas såsom ett mycket värdefullt instrument i samhällets händer, håller på att bli av allt större intresse i kommunerna. Man kan väl säga att det har varit en svaghet hos kommunerna

Om begränsning av stadsplanläggning till samhällsägdd mark

att de inte tidigare i större utsträckning har använt sig av tomträttsinstitutet. Här kan kommunerna göra mera.

Dessutom har inrikesministern tillsatt en utredning, som bl. a. skall ta upp byggmonopolfrågan, som herr Werner berörde. Det är ytterligare ett argument för att vi inte nu behöver besluta i enlighet med de motioner som herr Werner talade för.

Det är klart att jag delar herr Werners uppfattning att det är riktigt att kommunerna lägger sig till med så mycket mark som möjligt. Men hur skall det gå till, herr Werner? Varifrån skall kommunerna få pengar i tillräcklig mängd för att köpa all den mark som erfordras för att kommunerna helt skall kunna lösa detta problem, så att det inte finns möjlighet att bygga på enskild mark?

Herr Werner! Det är i och för sig ett lovvärt försök som det kommunistiska partiet har gjort här genom att ta fram dessa frågor i rampljuset, men det förslag som utskottet har och som hänvisar till bl. a. de förbättrade regler som kan väntas på expropriationslagstiftningens område anser vi för närvarande tillräckligt för att lösa problemen. Skulle det visa sig att alla de försök som gjorts — det är ändå inte så små ting som har skett på detta område under de senaste åren — är otillräckliga och att det behövs ännu flera, vill jag försäkra herr Werner att den socialdemokratiska delen av utskottet mycket väl kan tänkas gå längre. Men just i dag vill vi inte tillstyrka den motion som här föreligger.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! När man hör herr Karlsson argumentera för utskottets utlåtande gör man osökt den reflexionen att gränsen för vad som anses realistiskt alltid går exakt mellan ett utskottsutlåtande och sådana förslag som inte finner nåd inför utskottets ögon.

I fråga om målsättningen är vi väl i stort sett överens, herr Karlsson. Vad som skiljer oss åt i den här frågan är takten; hur lång tid det skall ta innan vi når fram till målsättningen att kommunerna skall ges möjligheter att köpa mark för ett 10—15-årigt utbyggnadsbehov.

Jag noterar ändå ett framsteg sedan vi sist diskuterade denna fråga. Då kallades det förslag som jag förde fram för ett fantasifoster. Jag replikerade den gången herr Karlsson att det i så fall var ett fantasifoster som vårt parti hade tillsammans med SSU.

Även om expropriationsutredningen ger kommunerna större möjligheter än för närvarande att expropriera nödvändig mark för sin utbyggnad och även om kommunerna ges större möjligheter genom markförvärvsfonden att tillgodose sina markbehov, blir det en dyr väg att gå. Så långt är vi överens.

Jag vill erinra om de hutlösa priser som exempelvis Stockholms stad har tvingats betala vid expropriation av fastigheter i City i Stockholm. Man har i något fall tvingats betala 6 500 kronor för en kvadratmeter mark. Det kommer, herr talman, att fordras åtskilliga miljoner innan vi kan kalla den här staden för vår stad, om sådana priser skall få tas ut. Därför behövs det inte bara pengar, utan en kombination av olika markpolitiska instrument måste till. Vi har gett exempel på några sådana som vi anser skulle kunna bidra till en riktigare utveckling på detta område än den vi för närvarande tvingas åse.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Gränsen, herr Werner, mellan realism och orealism när det gäller utlåtanden från ett riksdagsutskott kan man naturligtvis diskutera, men ett utskott måste ändå hålla sig till fakta. Ett utskott kan inte gå med på — jag kan upprepa det — vilka fantasifoster som helst utan måste ta sakliga

Om begränsning av stadsplanläggning till samhällsägd mark

hänsyn. Sådana sakliga hänsyn har tredje lagutskottet tagit i detta ärende. Utskottet har bland annat hänvisat till att det finns en utredning som för närvarande remissbehandlas och att proposition i ämnet kan väntas till nästa år. I den situationen skulle det vara egendomligt om utskottet biträtt den kommunalistiska motionen.

Vad herr Werner sade om tomtpriserna i Stockholm har knappast med motionen att göra. Menar herr Werner att vi skall konfiskera tomterna? Det måste väl bli konsekvensen av hans inlägg här.

Jag frågade herr Werner varifrån kommunerna skulle ta pengar för att köpa den mark som herr Werner vill att de skall ha tillgång till för att vara tillräckligt garderade när det gäller att klara markfrågan. På den punkten fick jag inte något svar. Jag skulle gärna vilja höra hur herr Werner vill lösa detta problem.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Den saken trodde jag att herr Karlsson kände till, eftersom han sysslar med dessa frågor.

Vi har bland annat föreslagit att markförvärvsfonden skall ges ökade resurser i enlighet med bostadsstyrelsens förslag. Jag trodde att det var en sak som herr Karlsson var på det klara med, eftersom ökade resurser för denna fond är en förutsättning för att den kommunala förköpsrätten skall kunna få ett sådant innehåll att den blir verkingsfull.

Jag trodde vi var överens om målsättningen att kommunerna bör äga mark för ett 10—15-årigt utbyggnadsbehov. Den målsättningen har herr Karlssons parti också gett uttryck åt. Varifrån vill *ni* ta pengarna? Jag trodde att vi var överens om att kommunerna skall ges ökade möjligheter att uppnå den målsättning som jag nysstalade om.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag vill gärna säga att vi är överens om att det behövs ett kommunalt markinnehav som tryggar tomtmark för minst 15 år framåt. Vi har anvisat medel för att klara det problemet, men herr Werner har ett mer långsiktigt program, enligt vilket praktiskt taget all mark skall tas om hand av kommunerna. Det har vi i dag inte resurser att klara. Sådant är det verkliga förhållandet, herr Werner.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av motioner angående dels reglerna om personlig lämplighet för körkortsinnehav, dels införande av personlig prövning och test av körkortssökande, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Arbetsplenium nu på fredag den 3 dennes, som börjar kl. 10.00, kommer att avslutas senast omkring kl. 16.00.

Jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, 3, 10 och 12 avses bli satta först på fredagens föredragningslista.

Ärenden som eventuellt inte medhinnas på fredag kommer att behandlas nästa onsdag.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 102, i anledning av motioner om ökat stöd åt jordbruket i norra Sverige; och

nr 121, i anledning av motioner om statsbidrag till underhåll av skogsvägar.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 46, angående dialekt- och ortnamnsarkiven m. m.;

nr 53, angående riksinternatskolor;

nr 55, angående riksskatteverkets organisation m. m.;

nr 58, angående anslag till marknadsrådet och konsumentombudsmannen;

nr 59, med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74);

nr 63, angående organisationen av den statliga förhandlingsverksamheten i löne- och anställningsfrågor, m. m.;

nr 68, angående fortsatt valutareglering;

nr 69, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.;

nr 75, med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m.;

nr 76, angående anslag för budgetåret 1970/71 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.;

nr 77, angående förbättrat studiestöd m. m.;

nr 78, angående kapitaltillskott till Norrbottens Järnverk AB;

nr 79, angående stöd till idrotten;

nr 80, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1970/71;

nr 81, angående anslag till lån till nordiska industrialiseringsfonden till förmån för Island;

nr 82, med förslag om vissa stödåtgärder för svensk varvsindustri;

nr 83, angående anslag till delegationen för atomenergifrågor för budgetåret 1970/71;

nr 84, angående transportstöd som regionalpolitiskt medel;

nr 85, angående Norrlandsfondens fortsatta verksamhet m. m.;

nr 86, angående statliga garantier för skadeersättning vid vissa atomolyckor, m. m.;

nr 89, med förslag till kungörelse om ändring i sjötrafikförordningen (1962:150);

nr 90, med förslag till kungörelse om ändring i livsmedelsstadgan (1951:824);

nr 91, angående viss utvidgning av långivningen ur statens lånefond för den mindre skeppsfarten; och

nr 105, angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70.

Anmäldes och bordlades styrelsens för riksdagens förvaltningskontor berättelse för dess verksamhet under år 1969.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av motioner om riksdagens medverkan vid planeringen av den framtida industrilokaliseringen; samt

nr 22, i anledning av motioner om rätt för kommun att utan vederlag överlåta viss sjukvårdsutrustning till u-land;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, med anledning av motion om beskattning av spelautomater;

nr 27, med anledning av motioner om tulllätnader för färdigprodukter från u-länderna; samt

nr 31, med anledning av motioner beträffande vissa uppboresfrågor;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av motioner om automatisk överföring av medel från postlönekonto till annan bank;

nr 18, om verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 19, i anledning av motioner angående den ekonomiska politiken;

nr 20, i anledning av motioner om åtgärder för undvikande av företagsnedläggningar; samt

nr 21, i anledning av motioner om ökad insyn i enskilda och statliga företag;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av motioner om överförande från läkare till sjuksköters-

Interpellation om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.
ka av blodprovstagnning vid rattfylleri; samt

nr 20, i anledning av motion om ändrade regler för arbetsgivares redovisningsskyldighet enligt införsellagen;

andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner om undantag för ambulering skrivbyrå från förbudet mot arbetsförmedling i förvärvssyfte;

jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner angående skördeskadeskyddet m. m.; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motioner om prövning av handikappads önskan att erhålla fosterbarn;

nr 15, i anledning av motioner om utbildning i medicinsk teknik;

nr 16, i anledning av motion om samordning av den civila och militära sjukvårdsutbildningen;

nr 17, i anledning av motioner om en regionplan för användningen av landets grustillgångar; samt

nr 18, i anledning av motion om offentliga utfrågningar i statliga utredningar.

Interpellation om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.

Herr LINDBLAD (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Flygvapnets flygförarpersonal består av officerare och fältflygare. Den senare kategorin är korttidsanställd. Senast vid 34 års ålder måste den enskilde fältflygaren lämna flygvapnet. För att fältflygarna då skall kunna börja ett "andra yrke" ges de en civil utbildning under tjänstetid. En tjänstepremie utgår också vid avgången. Fältflygarinstitutionen infördes 1946, och därmed upphörde antagningen av underofficerare i flygförartjänst. I dag finns ca 500 tjänster som fältflygare.

Sedan flera år har det stått klart att systemet med korttidsanställningen av flygförare numera är till stor nackdel för både flygvapnet och individen. Genom den tekniska utvecklingen och dess krav på förare och utbildning skulle stora vinster göras om fältflygarnas färdigheter användes under längre tid. Det är en grov misshushållning att kosta på varje förare närmare en miljon i utbildning och sedan neka att använda honom mer än ett begränsat antal år i förhållande till vad han skulle kunna ge. Undantagen är de fältflygare som antas till officersutbildning.

1963 föreslog den s. k. fältflygarutredningen övergång till ett system med långtidsanställning av fältflygarna. Chefen för flygvapnet hade tidigare lämnat samma förslag.

Det är beklagligt att en lösning av frågan inte nåtts under de sju år som gått sedan förslagen om den nya flygförarkategorin framfördes. Såvitt bekant har ingen instans motsagt att stora ekonomiska och effektivitetsmässiga vinster skulle stå att vinna med ett nytt system. Under dessa sju år har åtskilliga fältflygare tvingats lämna sin tjänst trots att de enligt allas uppfattning är väl lämpade för fortsatt tjänst. Samhällets och den enskildes intressen synes sammanfallande — likväl har välutbildade och fullt tjänstedugliga förare nekats fortsatt tjänst.

Beslutet 1946 byggde på tanken att flygtjänsten är fysiskt mycket krävande och att förare av krigsflygplan måste sluta med denna tjänst strax över 30 års ålder. Flygvapnets behov av förare i transporttjänst och liknande var då begränsat. Slutsatsen blev att flygföraryrket skulle vara en korttidssysselsättning för icke officersutbildade. Fältflygare som inte kunde beredas plats i kommersiellt flyg skulle gå över och bli affärsman, lärare, ingenjör eller något annat.

Läget är sedan flera år väsentligt anorlunda. Flygplanen har blivit betydligt mer invecklade. Utbildningstiden

Interpellation om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m. har därför blivit längre. Före den egentliga flygutbildningen ges en 1—2-årig allmän utbildning vid FÖFS (Förbere-dande fältflygarskolan). Den grundläggande utbildningen, som till största delen är förlagd till jetflygplan, ger större färdigheter än tidigare. Likväl behövs en klart längre utbildningsperiod på krigsflygplanen än tidigare. Tidigare gick eleven direkt från Ljungbyhed till en flottilj, nu går alla jaktflygare en särskild s. k. typinflygnings-skola i Uppsala för att lära flyga Draken. Planens elektroniska utrustning, robotbeväpning etc. gör att det tar längre tid än förr innan föraren kan anses i stånd att krigsmässigt föra sitt plan.

Utbildningstiden i flygvapnet för en fältflygare fram till krigsplacering kan nu anges till fem år, ungefär en fördubbling sedan fältflygarinstitutionen infördes. Kostnaden beräknas till närmare en miljon per förare, en flerdubbling genom främst den mer komplicerade materielen.

Inte nog med att varje förare kostar mer i utbildning. Slutar fältflygaren vid samma ålder som tidigare blir antalet år i tjänst, d. v. s. efter utbildning, färre och därmed behöver fler förare än förr utbildas för att hålla t. ex. en division krigsduglig.

Det är här man kommit till att den enskilde kan fungera som förare i krigs-flygplan längre än man tidigare räknat med. 1946 hade man krigets erfarenheter att bygga på. De var då för jaktflygets del fråga om att den enskilde skulle kunna göra snäva svängar — i en duell mellan två plan blev den fysiska konditionen hos föraren avgörande. Flygplanen uppträdde normalt förbandsvis, och divisionschefen eller gruppchefen blev den som fattade de flesta besluten.

Dagens läge är väsentligt förändrat. Flygplanen uppträder alltmer ensamma — föraren måste mer än förr fatta beslut och erfarenheten blir en avgörande tillgång. Nyckelorden blir precision och omdöme. Robotar avfyras mot må-

let på ett betydande avstånd, och det ger en annan teknik än när det var fråga om luftcirкусliknande manövrer under en utdragen luftstrid. I flygvapenchefens förslag 1963 uttrycktes det så här: "Utvecklingstakten på flygmaterielområdet beräknas icke avtaga inom överskådlig framtid. För närvarande synes tendens föreligga, att obalans mellan flygande personal och materiel kan komma att uppstå genom den höga takten i den tekniska utvecklingen. För att om möjligt säkerställa balans mellan människa och materiel måste ändrade och högre krav i skilda avseenden än för närvarande ställas på flygförarna samt dessas utbildningsgång förbättras och omläggas."

Utbildningsgången har förbättrats och lagts om, däremot har alltså inte den längre tjänstetiden kommit — och därmed har flygvapnet gått miste om den erfarenhet och den skicklighet som förarna besitter vid avgångstillfället. En bedömning är att förarna bör kunna föra krigsflygplan till 35—40 års ålder. Utländska erfarenheter tyder på det-samma. Den grupp sovjetiska krigs-flygplan som för ett par år sedan gästade Sverige hade förare med en medelålder strax över 40 år. Militära tjänstgörings-åldersutredningen räknar med att förare i krigsdivisioner kan kvarstå till i genomsnitt 38 år.

Det tycks uppenbart att en utbildning för en miljon kronor bör utnyttjas så långt det går. Efter tiden som förare av stridsflygplan kan vederbörande fortsätta som flyglärare och förare av transportflygplan och helikoptrar. Med korttidsanställning av fältflygarna har flygvapnet tvingats ta förare från förbanden till sådana uppgifter. Under många år kunde man använda de underofficerare som fanns kvar från systemet före 1946, men i takt med att dessa pensionerades vid 50 år, blev det fältflygare som fick tjänstgöra här något eller några år innan de vid 34 år avskildes från flygvapnet. Vid krigsflygskolan i Ljungbyhed har detta lett till en ytterst

Interpellation om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.

snabb omsättning av lärarkrafter, vilket rimligen försvårat utbildningsförhållandena. Dessa fältflygare har inte kunnat få den rutin i lärartjänsten som längre tjänstgörande kan få — till detta kommer alltså att äldre fältflygare under 400 timmar per år skall syssla med utbildning till sitt "andra yrke".

Flygvapnets transportflyg fanns praktiskt taget inte 1946, helikoptrarna har helt tillkommit efteråt, även i armén och marinen. Därtill har en rad funktioner inom stridsledning och andra marktjänster där flygerfarenhet är av värde tillkommit. Utbildning av fältflygare till trafikledare förekommer, men det är då fråga om en ny anställning.

Fältflygarutredningen fann följande: "En av utgångspunkterna i direktiven har varit att utredningen skulle undersöka vilka statliga — såväl militära som civila — befattningar, som kan vara lämpade för f. d. fältflygare. Frågan har alltså enligt direktiven närmast varit ett placeringsproblem. Införande av ett system med långtidsanställning kan emellertid enligt fältflygarutredningens mening komma att förvandla problemet om placering till ett om rekrytering och avgång, d. v. s. hur flygvapnet skall kunna behålla tillräckligt antal av sina utbildade flygförare."

Militära tjänstgöringsåldersutredningen räknade i sitt betänkande i följd med att fältflygare skulle kunna användas enligt följande efter tjänst på krigsflygplan: 63 som flyglärare i åldrarna 32—41 år, 86 som transport- och helikopterförare i åldrarna 38—54 år samt som foto- och simulatorunderofficerare. Under förutsättning att ca 25 fältflygare vid i genomsnitt 27 års ålder går över till civil luftfart och vid jämn åldersfördelning återstår då 6 fältflygare per år. De kan placeras inom stridsledningssystemet efter utbildning till radarjaktledare, en tjänst där deras flygerfarenhet kommer till stor nytta.

En faktor i sammanhanget är naturligtvis minskningen av antalet flygplan. Då man utgick från ett större antal

krigsflygplan samtidigt som behovet på flyglärsidan och i transporttjänst var relativt mindre — liksom inom stridsledning och trafikledning — kunde det te sig naturligt att se flygtjänsten som en korttidstjänst för de flesta.

I dag är problemet kanske inte att det utbildas för många flygförare. Flygvapnet har vakanser, varför frågan om utnyttjande av utbildade förare direkt kan gälla vilken effekt de i försvaret nedlagda pengarna skall ha. En pilot som inte används så länge som vore möjligt har inte bara en miljon i utbildning i sig. Finns ingen ersättare kan man riskera att flerdubbelt större belopp i materiel inte kan nyttjas i det läge de avsetts för. Men även om inga vakanser funnes är det alltså galenskap att slänga ifrån sig tjänsteduglig personal. I stället bör man då utbilda färre.

Frågan om flygvapnets flygförare berörs nära av det civila pilotbehovet. Bara undantagsvis anställer trafikföretagen personer utan militär flygutbildning. Egentligen är den för dessa behov överkvalificerad, eller felinriktad, men den är ju ur både den enskildes och flygbolagens synpunkt gratis. Avgången, i fråga om både officerare och fältflygare, har varit avsevärd och just lett till vakanser även när flygvapnets utbildning mer än väl dimensionerats för vapnets egna behov.

Den fältflygare som trivs med flygtjänst finner det alldeles självklart att söka civil flygtjänst — ty den militära måste han ju upphöra med vid ett par och 30 år. Han kan flygjobbet och representerar ett kunnande till ett värde av en miljon. Hellre då flyga än att efter en krävande flygutbildning sätta sig på skolbänken — även om det sker på av staten betald tjänstetid för att bli ingenjör eller folkskollärare. Men han tors inte vänta till den dag han inte längre får vara kvar i flygvapnet, ty vem vet om flygbolagen anställer några just det året.

Det är alltså inte förvånande att många fältflygare hoppar av flygvapnet

Interpellation om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m. när den obligatoriska kontraktstiden på sex år är slut. Man ser en chans att fortsätta det man inriktat sig på — att flyga. Det förvånande är att statsmakterna fortfarande kan betrakta denna den kanske dyrbaraste av alla utbildningar som något som bara gäller ett årtionde i aktiv tjänst.

Fältflygarutredningen räknade med 700 trafikflygare 1962, och antalet har ökat. En avsevärd ersättning för pensionsavgångna trafikflygare behövs också. När flygvapnets förarantal minskat genom förbandsindragningar och trafikflygets ökar är det uppenbart att en rekrytering över flygvapnet kan leda till allvarliga vakanslägen. Det är mot den bakgrunden man får se flygvapenchefens förslag om en särskild trafikflygarlinje på Ljunghbyhed; det vore billigare för skattebetalarna — som tydligen under alla förhållanden får subventionera flygbolagen.

Hur stor avgången var framgick av fältflygarutredningens uppgift att 78 procent av fältflygarna under perioden 1953—1962 avgått efter en anställningstid av endast 6—9 år. Trots detta kunde flygvapnet klara sitt förarbehov. Det är tveksamt om det går i dag och i framtiden. Militära tjänstgöringsåldersutredningen har beräknat medelåldern för de fältflygare som anställdes i civila flygbolag 1965—1967 till 27 år. Jag har nämnt att man numera kan räkna med omkring 5 år innan en elev som antagits till förberedande fältflygarskolan kan anses vara operativt tjänstduglig i ett krigsflygplan — rutinen och därmed ökad skicklighet dröjer ännu längre. Blir det då många som slutar efter 6—9 år blir flygvapnet orimligt bundet vid grundläggande flygutbildning, typinflygningar och grundläggande flygslagsutbildning. (Till bilden hör dock att en del av de avgångna kvarstår i krigsorganisationen som värnpliktiga flygförare, men det är genom den mer komplicerade materielen svårare än förr att genom repetitionsövningar och frivillig tjänstgöring

kunna uppehålla färdigheten i krigsflygplan, vid typbyte på en flottilj faller förmodligen alla värnpliktiga förare bort.)

Avgångarna till civil tjänst är ännu ett starkt skäl för att möjliggöra långtidsanställning. Slutar många i förtid är det angeläget att slå vakt om dem som vill stanna, det ökar kontinuiteten vid förbanden. Bristen på äldre kamrater minskar möjligheterna att få del av erfarenhet.

Medvetandet om att den militära flygtjänsten är en korttidsanställning ökar, så som nämnts, benägenheten att söka civil flygtjänst. Det leder rimligen till att åtskilliga väljer ett civilt flygarbete, som i och för sig är mindre tilltalande. Vederbörande ville hellre stanna i flygvapnet, men han vet att det ändå är något som han inte får göra längre än till 34 år. En långtidsanställning skulle kanske inte minska avgångarna till de stora trafikflygbolagen. Men mer eller mindre osäkra jobb i snabbt uppdykande flygföretag i skilda delar av världen skulle sannolikt inte locka längre — det finns flera exempel på att svenska piloter tagit riskabla jobb i okända företag för att få något att syssla med under den tid de söker en mer stabil sysselsättning.

Fältflygarutredningens förslag ledde till att fältflygargruppen trodde sig ha en mer fast framtid i flygvapnet. Det var också en uppskattning av deras förståelse, tyckte fältflygarna; försvaret hade behov av dem och deras kunnande under längre tid. När flygvapnet hade stort behov av kunniga förare kändes det säkerligen förödmjukande att bara den som gått officerskurs skulle få sitta i ett flygplan längre än till 34 år, flygmedicin är väl ändå inte en fråga om vilken grad man har.

Men när år lagts till år utan besked har fältflygarna känt sig lurade — särskilt de som avstått från erbjudna civila jobb för att stanna i flygvapnet. Det är många som trott sig ha en framtid i flygvapnet som med sorg måste kon-

Interpellation om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.
statera att kvarnen malt för långsamt. Efter tre år reagerade regeringen på fältflygarutredningen — och remitterade den till militära tjänstgöringsåldersutredningen.

En handfull dispenstjänster hade kommit 1966. I mars i fjol gavs tillstånd till 45 extratjänster, 25 motsvarande fanjunkare och 20 motsvarande sergeant. Det visade sig att omkring 50 procent av fältflygarna var intresserade av dessa tjänster. Det var alltså fråga om en mycket blygsam förbättring. Eftersom antagningsåldern för fältflygarelever spänner över flera år och man gav extratjänsterna efter tjänsteår finns det i dag åtskilliga fältflygare som är mycket nära 34 år och som inte vet om de kommer att få en chans att stanna. En bitterhet är naturlig när de vet hur stort behov flygvapnet har av deras kunnande.

I sju år har de fått höra att frågan är under utredning. Den skall stoppas in i olika sammanhang, nu tydligen i den stora bedömningen av militära tjänstgöringsåldrar över huvud. Tar det också sju år? Hur många fler förare för en miljon styck behöver då utbildas för att ersätta dem som petas bort? Under 1960-talet har det varit fråga om åtskilliga divisioner.

En med fältflygarna närbesläktad grupp är de likaledes korttidsanställda flygnavigatörerna. Deras utbildning är inte lika lätt att nyttiggöra inom civil luftfart, och de har enligt uppgift därför mer medvetet än fältflygarna utnyttjat möjligheten till ny yrkesutbildning under tjänstetid. En speciell svårighet i deras fall är att tvåsitsiga jaktflygplan nu i det närmaste helt utgått och att även attackflottiljerna de närmaste åren övergår till enmansbetjäna-de flygplan. Kommer den division som skall uppsättas med attackversionen av SK 60 att använda flygnavigatörer? Det förefaller rimligt att så långt möjligt också ta i anspråk det kunnande som denna kategori har.

Med hänvisning till det anförda an-

håller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att underlätta och påskynda ett bättre tillvaratagande av den flygförarutbildning som ges inom flygvapnet och kan riksdagen vänta förslag i linje med av fältflygarutredningen 1963 skisserad ny flygförarkategori inom flygvapnet som ersättning för nuvarande fältflygarinstitution?

2. Ämnar statsrådet vidtaga åtgärder för att ingen fältflygare skall tvingas lämna flygvapnet under den tid som återstår innan besked lämnats om möjligheterna att bättre nyttiggöra fältflygarnas kunnande och erfarenhet?

3. Kan statsrådet lämna en redogörelse för de åtgärder som är vidtagna för de flygnavigatörer som inte behövs i nuvarande funktion när flygplan 32 Lansen utgår ur organisationen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 1032, av herr *Lindblad*,

nr 1033, av herr *Palm*,

nr 1034, av herr *Strandberg m. fl.*,
samt

nr 1035, av herr *Strandberg m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 18, angående ökat statligt stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärnet;

nr 1036, av herr *Andersson, Ingvar, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 36, angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.;

nr 1037, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37, angående samordning av veterinärhögskolans verksamhet med annan forskning och utbildning m. m.;

Meddelande ang. enkel fråga

nr 1038, av herr *Dahlén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till ändring i regeringsformen, m. m.;

nr 1039, av herr *Svanström* och herr *Olsson, Ernst*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till ändring i regeringsformen, m. m.;

nr 1040, av herr *Bohman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 44, angående anslag för budgetåret 1970/71 till utrikesförvaltningen, m. m.;

nr 1041, av herrarna *Helén* och *Bengtson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 65, med förslag till lag om ändring i lagen (1947: 529) om allmänna barnbidrag, m. m.; samt

nr 1042, av fröken *Mattson* och fru *Lundblad, Grethe*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 65, med förslag till lag om ändring i lagen (1947: 529) om allmänna barnbidrag, m. m.;

nr 1043, av herr *Andersson, Ingvar*, m. fl.,

nr 1044, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1045, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1046, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1047, av fru *Florén-Winther*,

nr 1048, av herr *Gustavsson, Bengt*,

nr 1049, av herrarna *Helén* och *Bengtson*,

nr 1050, av herr *Pettersson, Karl*, och herr *Strandberg*,

nr 1051, av herrarna *Stefanson* och *Österdahl*,

nr 1052, av herr *Sörenson*, samt

nr 1053, av herr *Werner*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370), m. m.; ävensom

nr 1054, av herrarna *Axelsson* och *Ska-gerlund*;

nr 1055, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1056, av herr *Eriksson, Olle*, och herr *Richardson*,

nr 1057, av herr *Geijer, Arne*, och herr *Johansson, Knut*,

nr 1058, av herr *Jacobsson, Gösta*, och herr *Nilsson, Yngve*,

nr 1059, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Andreasson*,

nr 1060, av herr *Levin m. fl.*,

nr 1061, av herr *Levin m. fl.*,

nr 1062, av herr *Petersson, Hans*, m. fl.,

nr 1063, av herr *Pettersson, Karl*, m. fl.,

nr 1064, av herr *Stefanson m. fl.*,

nr 1065, av herr *Tistad m. fl.*,

nr 1066, av herr *Tistad m. fl.*,

nr 1067, av herr *Werner*,

nr 1068, av herr *Wikström* och herr *Larsson, Nils Theodor*, samt

nr 1069, av herrarna *Akerlund* och *Strandberg*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 71, med förslag till förordning om ändring i förordningen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt, m. m.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga den 20 mars framställdes av herr *Akerlund* (m) till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: "Har Statsrådet uppmärksammat att de allmänt förekommande deklarationshandledningarna, utgivna av banker m. fl., anger räntan på kvarstående skatt till 9 % medan riksdagen numera beslutat höja denna ränta till 12 % och har Statsrådet för avsikt att i någon form, t. ex. annonsering, informera allmänheten om dessa ändrade räntebestämmelser före fyllnadsskattebetalningstermi- nens utgång den 30 april?"

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.37.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert